

RŪPINTOJĒLIS

Nr. 5

1978 gegužē

TURINYS NR. 5

[Kazimieras Šapalas], Vasario 16-osios aktas.....	181
TAUTOS DVASIOS MILŽINAI	
<i>L. Kovas</i> [kun. Lionginas Kunevi ius]. Didžiojo Ganytojo metai.....	187
ISTORIJOS PUSLAPIAI	
<i>Jz.</i> [kun. Juozas Šal ius]. Kun. Antano Mackevi iaus	
150- sias gimimo metines minint.....	189
<i>Birut P kelevi i t . Rauda</i>	192
KRIKŠ IONYB S IŠUGDYTIEJI	
[Kazimieras Šapalas], Mokslo ir valstyb s vyras [Tomas Moras].....	193
[Vysk. Liudvikas Povilonis], Moters paskirtis.....	200
MINTYS SUSIM STYMU	
Jie laikosi už rank 203	
<i>K.</i> [Felicitija Kasputyt], Palaiminti skais ios sirdies.....	205
M S PROBLEMAS	
<i>K. Aušrys</i> [kun. Lionginas Kunevi ius]. Kur blogybi šaknys.....	208
<i>A. K kštas</i> [kun. Jonas Lauri nas SJ]. Ar galima ties pirkti melu.....	211
SPAUDOS APŽVALGA	
[Kazimieras Šapalas]. Filosofinis m stymas veda prie Dievo.....	215
<i>A žuoias</i> [Antanas Patackas]. Vincas epinskis apie mokslo kriz ir religij	215
KNYG RECENZIJOS	
Arkivyskupas Me islovas Reinys.....	217

PASAULIS yra pakitęs. Žmogus savo mirtingose rankose laiko gali panaikinti visokį žmogiškąjį skurdą, betgi ir visoki žmogišką gyvybę. Ta iau tie patys sitikinimai, už kuriuos mūsų proseneliai kovojo, tebėra lemtingi, - tai sitikinimai, pagal kuriuos žmogaus teisė pareina ne nuo valstybės dosnumo, bet iš Dievo rankos.

Dabar ir vis trimitas kviečia mus - ne kaip šauklys imtis ginklų, nors ginklą mums reikia; ne kaip vadas stoti mūšyje, nors mūšiu esame pasirengę, bet kaip kvieslys kovoti metai po metų tebesitaisianios kovos prietemoje - „džiaugiantis viltimi, kantriai kenčiant priespaudą“ - kovos su bendrais žmonijos priešais: tironija, skurdas, ligomis ir pačiu karu...

Tad, mano tautiečiai - amerikiečiai, neklauskite, kaip jūs kraštą gali padaryti jums, bet kaip visi kartu galime padaryti žmonijos laisvę. Pagaliau nesvarbu, kas jūs būtumėte - Amerikos ar pasaulio piliečiai, reikalaukite iš mūsų tokių pat didelių pastangų ir pasiaukojimo, kokių mes reikalaujame iš jūsų. Turdami galvoje, kad tyra sąžinė - vienintelis atlyginimas, o istorija - galutinis mūsų darbas teisėjas, - vedame priekį savo mylimą kraštą, prašydami Dievą palaimos ir pagalbos, betgi kartu žinodami, kad ir žemėje, Jo darbas ir mes patys turime vykdyti.

(JAV prezidentas Džonas Fildžeraldas Kenedis)

[Kazimieras Šapalas]

VASARIO 16-OSIOS AKTAS

Lietuvos Taryba 1918 m. vasario 16 d. paskelbė atstatanti nepriklausomą, demokratinius pagrindais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tų valstybų atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis (Lietuvos istorijos chrestomatija. 1972, p. 163).

Šiomet sukanka 60 metų nuo šio reikšmingo istorinio dokumento paskelbimo. Su juo siejasi pradžia naujo laikotarpio Lietuvos istorijoje - po 125 metų svetimos priespaudos pokyčiai savarankiškam gyvenimui.

Senoji Lietuvos valstybė, XIII a. pradžioje Mindaugo kurta, 1795 m. buvo likviduota. Nuo pat pirmąjį savo gyvavimo dieną per 200 metų ji kovojo nepertraukiamai žėbtin kovose su Vokietija ir Livonijos ordinais, kurie, visos Vakarų Europos remiami, atkakliai siekė užgrobti Lietuvą

gyvenamas žemes ir sunaikinti Lietuvos valstyb . Tuo pat metu jai teko dažnai susiremti su totoriais ir kaimynin mis slav tautomis.

Senov s lietuviai, gindami savo valstyb ir tautos laisv , parod nepaprast ištvėrm , ryžt ir išmint . Patys b dami negaus s, tik savo valios ir vad talento bei išminties d ka geb jo rasti talkinink ir suorganizuoti j g , kuri atr m ir nugal jo keleriopai gausesnius priešus, nepaprastai išpl t valstyb ir j išlaik 560 met (1236-1795). Netrumpas senosios valstyb s gyvavimas leido lietuvi tautai atskleisti nemažus organizacinius, karinius, diplomacinius ir administracinius geb jimus, sulaikyti vokie i veržim si Rytus, pastoti totoriams keli Vakarus ir atlikti kitus darbus, garsinusius lietuvi tautos vard .

Ilgai ir sunkiai kovodami d l valstyb s egzistencijos, lietuviai didžiausias savo pastangas nukreip stiprinti karinei galiai ir per v lai susirpino mokyklomis bei švietimu. Krikš ionyb pri m 400 met v liau negu kaimynai slavai. Su krikš ionybe buvo susij s mokslas ir kult ra: viduramži supratimu ne valdovas, o Bažny ia turinti pasirinkti mokyklomis ir švietimu. V lai Lietuvoje prad tos statyti bažny ios, v lai atsirado mokyklos ir savas raštas. Ilgai neturint savo rašto ir atsilikus kult ros srityje, sul t jo tautos vidin s galios augimas, susilpn jo jos atsparumas ir ji m tirpti kaimynini taut trinama.

Po Liublino unijos glaudžiau susijungusi su Lenkija, Lietuvos valstyb pakrypo smukimo linkme. Nors ir toliau buvo dedama pastang išlaikyti savarankiškum , bet Lietuvos bajorija, susižav jusi lenk bajor „aukso laisv mis“, siekdama sulyginti savo teises su lenk bajor teis mis, valstyb s gyvenim kreip didesn suart jim su Lenkija ir skirtum valstybin je organizacijoje panaikinim . Lietuvos bajorija lenk jo, pam go puotas, m didinti valstie iams baudžiamos našt , steng si visai atsikratyti pareig valstybei. Bajoriškomis laisv ms ginti vestas *liberum veto* sutrikd valstyb s aparato veikim , sigal jo netvarka, kuri prived abi valstybes prie suirimo. Kaimynin s valstyb s (Rusija, Pr sija ir Austrija) pasidalijo Lietuvos ir Lenkijos žemes, likvidavo pakrikusi valstyb .

Vasario 16-osios aktas užsibr ž tiksl atkurti buvusi Lietuvos valstyb . Šis tikslas daug kam, ypa kaimynams, atrod viršijantis lietuvi tautos j gas ir realiai turimas galimybes. Negalima sakyti, kad toks poži ris visai netur jo pagrindo: Lietuvos teritorija buvo svetimos valstyb s užimta, tautos materialiniai ištekliai nedideli, šalis karo nusiaubta, kis sugriautas, gauti materialin s pagalbos iš svetur perspektyvos menkos - beveik j n ra: kaimynai ne tik n ra pasireng pad ti, bet, priešingai, laukia patogaus momento Lietuv užimti ir j prisijungti prie savo valstyb s. Be to, tautin inteligentija negausi, tr ksta vis r ši specialist , n ra savo organizuotos kariuomen s, kuri gal t Lietuvos teritorij išva duoti ir j apginti.

Vasario 16-osios aktas iškilieji lietuviai tautai uždavinį, reikalaujant milijonų pastangų, nes visko trūkumo, viską reikėjo surasti, suorganizuoti, parengti ir sukurti, o išteklių buvo menki. Bet tauta turėjo stiprų ryžtą, valią ir Tautiškos vilties, kuri išugdė Valančius, Daukantas, Basanavičius, Kudirką, Maironis, Vaižgantas ir kiti tautinio atgimimo pranašai ir veikėjai. Toji dvasia ir viltis, jog išsivildys svajonę atkurti nepriklausomą valstybę, suteikė jai ištvirtę visus sunkumus, viską nugalėti ir atkurti Lietuvos valstybę.

Po 1918 m. *Vasario 16-osios* prasidėjus Lietuvos valstybės kūrimosi laikotarpis yra šviesiausias periodas lietuvių tautos istorijoje. Jo neužtemdys niekas: nei bandymai jį išbraukti iš Lietuvos istorijos, nei svetimiems dievams tarnaujantį pastangos jį pažeminti ir suniekinti, keliant aiškų net pasitaikiusias klaidas bei rodant tuomet atsiradusias šiukšles (jokia didžioji statyba neišvengia šiukšlių!). Atlikti didžios reikšmės darbai visada kalbės patys ir žavės tautą. Nuolatos kartojami tų laikotarpį niekinantys žodžiai - tik rodomas, koks didelis ir gyvas pasiliks to laikotarpio poveikis lietuvių tautai.

Per pirmuosius du savarankiško gyvenimo dešimtmečius atkurta Lietuvos valstybė, suorganizuotas neblogai veikiantis administracinis valstybės aparatas, tautos kils, steigtos lietuviškos bendrojo lavinimo ir specialiosios mokyklos, atidarytas Universitetas, Žemės ūkio ir Veterinarijos akademijos, Mokytojų, Prekybos institutai, Aukštieji karininkų, Knygos kultūros kursai, Konservatorija, Lituanistikos institutas, Operos ir Dramos teatrai, daug kitas mokslas ir kultūros staigė, kuri anksčiau Lietuvoje visai nebuvo. Išauginta nauja tautinė inteligentija, kuri rybiškai pasireiškusi literatūroje, moksle, kyje, administraciniame darbe ir kitose tautos gyvenimo srityse. Parengta mokslininkų, kuriais pasiremiant buvo steigiamos aukštosios mokyklos ir pradėtas mokslas tiriamasis darbas. Sunorminta lietuvių literatūra kalba. Parengta atskira mokslų šakų lietuviškoji terminija. Statymiškai lietuvių kalba paskelbta valstybine kalba. Pašvitinama valstybės sudarant lygias išsiskleisti tautos talentams, kurie praturtino ir iškilieji lietuvių literatūrą, mokslą, muziką, dailę, Juozas Tumas-Vaižgantas, Vincas Krėvė-Mickevičius, Antanas Vienuolis, Vincas Mykolaitis-Putinas, Balys Sruoga, Kazys Binkis ir kiti rašytojai savo kūriniuose iškilieji lietuvių literatūrą aukštą lygį. Anksčiau rusų kalba rašė poetas Jurgis Baltrušaitis mokė kurti lietuvių kalba ir savo dideliu talentu turtino lietuvių literatūrą. Petras Rimša, Juozas Zikaras, Adomas Varnas, Adomas Galdikas, Juozas Naujalis, Juozas Gruodis ir daugelis kitų iškilieji talentai toli priekį pastatė mūso dailės ir muzikos meną. Pastatyta didingoji, steigta

M.K. Iurilionio dailės galerija. Mokslininkai ir kiti kultūros veikėjai, periodiniame spaudoje ar moksliniuose veikaluose keldami ir nagrindami tautos pašaukimo bei ugdymo problemas, brandino ir stiprino tautinį savimoną. Ypač minėtinas prof. Stasio Šalkauskio veikalas „Lietuvių tauta ir jos ugdymas“, kuriame nagrinėjama istorinio lietuvių tautos likimo

ypatybės, tautinis auklėjimas ir lietuvi tautos pašaukimas. Per pirmuosius 2 nepriklausomo gyvenimo dešimtmečius atlikti darbai padėjo pagrindus tolesniam lietuvi tautos kultūriniam augimui, labiau subrandino jos sampratą, sustiprino ryžtą laisvai ir savarankiškai gyventi.

Tauti ir valstybi gyvenimas ne visada eina vienodai lygiu keliu. Išskyla netikėtai vyki, keli pastoja nenumatytos kliūtys, tenka daryti vingiai ir staigius posūkius. Praslinkus dviem nepriklausomo gyvenimo dešimtmečiams, ne savo valia jai teko pasukti kitu keliu negu buvo nurodęs *Vasario 16-osios aktas*. Iš pradžių kai kam atrodė, jog pasukus šiuo keliu mažai kas pasikeitė, ankstesni laimėjimai nesunaikinti: pasiliko valstybės bei administracinis aparatas, staigose ir mokyklose pasiliko lietuvi kalba, dauguma kultūriniai staigiai toliau veikė, mokslui bei kultūrai neužkirto kelias. Tačiau tolesnė vyki raida parodė, jog 1940 m. birželio 15 d. padarytas posūkis viską iš esmės keičia ir veda ne tuo keliu, kuriuo norėtų eiti lietuvi tauta.

Valstybės, tiesa, pasiliko, bet jos suverenumas Tarybų Sąjungos konstitucijos tiek apribotas, jog savarankiškai tvarkytis jai teliko labai mažos galimybės. Lietuva jungta Tarybų Sąjungai, jos kiti - Tarybų Sąjungos sudedamoji dalis, jį planuojamas ir plėtojamas sutinkamai su TSRS kio vystymo uždaviniais bei kryptimis (Lietuvos TSR 1978 m. konstitucija, 139 str.). Vadovavimas ir vairavimas Lietuvos visuomenei priklauso ne lietuvi tautai, o Tarybų Sąjungos komunist partijai (Lietuvos TSR konstitucija, 6 str.). Tai rodo, jog lietuvi tauta nustojo teisėtai savarankiškai tvarkytis ir jos ateitimi siūlyti svetimos joms. Be to, mokyklos, auklėjimo staigos ir net tautai pareigoti jaunį kartą ugdyti ne lietuvi tautine, o internacionaline dvasia (Lietuvos TSR liaudies švietimo statymas, 77 str.). Meilės lietuvi tautai žadinimas, tautini jausmų ugdymas, tautinis savimonės ugdymas traktuojamas kaip buržuazinio nacionalizmo apraiška, yra smerkiamas ir kaip nusikaltimas sunkiai baudžiamas. 1940 m. posūkis neveda lietuvi tautos „suklestijim“, „šviesi ateit“, kaip dažnai tenka išgirsti, o sudaro didelį pavojų jos egzistencijai.

Istorinė lietuvi tautos patirtis rodo, jog *Vasario 16-osios* nurodytas kelias yra vienintelis, kuriuo lietuvi tauta gali stiprėti ir augti. Visais atvejais, kai tautos likimas buvo susiejamas su svetima valstybe, teko mokėti labai brangiai. Susijungus su Lenkija - pražudyta valstybė, o patekus carinės Rusijos valdžiai - vos neprarasta tautos gyvastis. Tik iš liaudies kilęs susipratęs šviesuoli brelis j atgaivino ir prikėlė.

Buti susijungus su svetima valstybe lietuvi tautai yra pavojinga ypač dėl to, kad ji nėra atspari svetimai takai ir, kaip prancūz geografas E. R. Kliu yra pasakęs, *lengvai pasiduoda likimui ir nebando savo valios pasiryžimu ją savaip pakreipti*. Tik paskutinio reikalo prisipirta, sako St. Šalkauskis, *ji staiga paplūsta nuostabių nirtimų ir ilgai krauta energija išsiveržia su baisia galybe* (St. Šalkauskis. *Lietuvi tauta ir jos ugdymas*).

Carin s priespaudos metu, at jus paskutinei valandai, *tautos niršis papl do* ir energija išsiverž , bet ar tai pasikartos ir kit kart , - parodys ateitis. Be to, ar n ra per didel rizika laukti paskutin s valandos? *Energija su baisia galybe* gali prasiveržti tik toje tautoje, kuri yra sveika, moraliai tvirta ir paj gi. XIX a. antrojoje pus je ir XX a. pradžioje tokia sveika ir paj gi buvo m s liaudis ir iš jos kilusi inteligentija. At jus lemtingai valandai lietuvi tauta gal jo parodyti *nirš* , gal jo su *baisia galybe* išsiveržusi energija prikelti taut ir atkurti nepriklausom valstyb . Šiandien lietuvi tauta jau ne ta pati, kuri buvo prieš 60 met . Tautiniu poži riu ji dabar labiau susipratusi, labiau apsišvietusi bei išsilavinusi, kult ros srityje aukš iau pakilusi. Tai pliusai, kurie taut daro atsparesn išoriniam spaudimui. Ta iau moraliniu atžvilgiu yra dideli minus , kurie griauna taut iš vidaus ir daro nepaj gi ryžtingesniam ir didesniam veikimui, - tai girtavimas, venerin s ligos, moters garb s nieku pavertimas, gimim skai iaus maž jimas, atsakomyb s ir pareigos jausmo sunykimas, nes žiningumas, gobšumas ir kitos moralinio smukimo apraiškos, kurios daugel susir pinusi j lietuvi tautos likimu veda nevilt . Tod l kyla klausimas: ar lietuvi tauta geb s atgauti tai, k yra praradusi, ar lemting valand nebus išsekusios jos j gos. Istorija yra gyvenimo mokytoja. Ji pateikia nemaža pavyzdži , rodan i , kad kai tautos moral yra smukusi, niekas nebepaj gia išgelb ti jos nuo praž ties, - nei gerai ginkluota kariuomen , nei dideli turtai, nei aukšta kult ra, nei kuri kita j ga. Kažin ar lietuvi tauta geb s pasimokyti iš šio vertingo patyrimo?..

Šiandien lietuvi tautai n ra jokio kito tokio svarbaus ir reikšmingo uždavinio, kaip tautos moral s pak limas ir smukimo sulaukymas. Tai gyvybin s reikšm s reikalas, sprendžiantis, ar tautai skirta gyventi, ar ž ti. Šis uždavinys reikšmingas ir svarbus, bet sunkus vykdyti. Nemaža taut šio uždavinio nepaj g išspr sti ir išnyko iš istorijos arenos. Tod l turime d ti visas pastangas ir panaudoti visas galimas priemones tautos moralei pakelti. Šiuo atveju nereik t išleisti iš aki spaudos, radijo, televizijos ir valdžios administracijos. Nors šiam tikslui panaudoti šias priemones galimyb s yra ribotos, ta iau manomos. M s spauda, radijas ir televizija imasi akcijos prieš girtavim ir nusikaltimus. Administracija tam n ra visai abejinga. T akcij reikia paremti, prisid ti prie jos išpl timo ir poveikio sustiprinimo.

Svarbiausias moral s ramstis yra religija. Moral taip artimai su religija susijusi, kad be jos nustoja atramos ir nyksta. Praeit is ir ši dien gyvenimas tai aiškiai liudija: ten, kur yra gyvas, ne formaliai išpaž stamas, bet pa iu gyvenimu liudijamas tik jimas, tvirtai laikomasi ir moral s. ir priešingai, kur sigali religinis abejingumas arba religija visai paneigiama, bl sta s žin s jautrumas ir nyksta moral . Šv. Pranciškus Asyžietis, savo gyvenimu liudij s Krist ir atgaivin s religin dvasi , suk l

tok s j d, kad buvo sulaikytas moralinis smukimas ne tik jo t vyn je Italijoje, bet ir daugelyje Vakar Europos krašt . Vysk. Motiejus Valan ius, pasiremdamas religija, sulaik žemai ius nuo girtavimo ir padar juos blaivininkais.

Religijos j ga moralei palaikyti yra labai didel . Kol m s t vyn je pasiliks gyvo tik jimo ugnis, tol neišnyks viltis pakelti taut ir išsaugoti jos gyvast . Kok didel nusikaltim daro tie m s tautie iai, kurie prisi-deda prie religijos griovimo! Silpnindami religijos poveik tautai, kartu kerta ir tautos gyvastingumo šaknis.

Vasario 16-osios akto autoriai - garbingi m s tautos veik jai dr. Jo-nas Basanavi ius, Kazys Bizauskas, Mykolas Biržiška, Saliamonas Banai-tis, Pranas Dovydaitis, Steponas Kairys, Petras Klimas, Donatas Malinaus-kas, kun. Vladas Mironas, Stanislovas Narutavi ius, kun. Alfonsas Petru-lis, dr. Jurgis Šaulys, Kazimieras Šaulys, Jok bas Šernas, Aleksandras Stulginskis, Antanas Smetona, Jonas Smilgevi ius, kun. Justinas Staugai-tis, Jonas Vailokaitis, Jonas Vileišis, skelbdami Lietuvos valstyb s atk ri-m , troško sudaryti geresnes s lygas lietuvi tautai stipr ti ir augti. Kai kurie iš j už tai peln kankini mirt (Kazys Bizauskas, Pranas Dovydai-tis, kun. Vladas Mironas) bei kan ias kal jime ir ištr mime (Petras Klimas, Aleksandras Stulginskis). Daug ir kit m s tautie i už t id j tur jo mirti karžygi ir kankini mirtimi, k sti ir išverti kankinimus kal ji-muose, koncentracijos stovyklose ir tremtyje. Min dami *Vasario 16-osios* 60-met , negalime j užmiršti, nes n ra didesn s meil s T vynei kaip paaukoti gyvyb ir išk sti visas kan ias, kuri reikalauja šviesesn tautos ateitis.

Tautos šviesesn ateitis pasiekama tik savarankiškumo keliu, kur yra nurod s *Vasario 16-osios aktas*. Ta iau per 60 met laikotarp savarankiš-kumo s voka yra pakitusi. Tautos savarankiškumo s voka dabar supran-tama ne kaip vis ryši su kitomis tautomis nutraukimas, kaip pasakyta *Vasario 16-osios akte*. Ekonominis, politinis ir kult rinis taut gyvenimas tarpusavy taip yra susij s, jog n viena tauta be glaudesnio ryšio su kitomis tautomis apsieiti negali. Tautos savarankiškumas dabar supran-tamas kaip teis tautai pa iai, o ne pašalin s j gos ver iamai ir diktuo-jamai, spr sti, su kuria tauta ar šalimi ir kokiomis s lygomis ji gali pa-laikyti glaudesnius santykius ir tvarkyti savo krašto reikalus. Tokio sava-rankiškumo siekti dabar ir skatina mus *Vasario 16-osios aktas*.

TAUTOS DVASIOS MILŽINAI

L. Kovas [kun. Lionginas Kunevi ius]

DIDŽIOJO GANYTOJO METAI

*Nereikia mums kalb ti
apie žvaki mirgulius prie grabo,
nes Jurgio Arkivyskupo siela
kaip saul s spindulys gyva.*

(J. Augustaityt -Vai i nien)

Šie, 1978-ieji, metai, atsimenant Jurgio Matulai io gyvenim , yra reikšmingi tuo, kad šiemet sukanka 60 met nuo jo konsekracijos vyskupu Kauno katedroje (gruodžio 1 d.) ir 80 met (gruodžio 19 d.) nuo šventinimo kunigu Petrapilyje.

Sausio 27 dien Kapsuko (Marijampol s) bažny ioje, dalyvaujant vysk. Liudvikui Poviloniui, nemažam b riui kunig ir miniai tiki n j , buvo pamintos arkivysk. Jurgio Matulai io-Matulevi iaus mirties 51-osios metins, o balandžio 27-29 d., jo Vardo Glob jo dien minint, - trij dien susikaupimas (taip pat dalyvaujant vysk. Poviloniui) Karmelit bažny ioje Kaune. Taigi šiais metais mes gyvai prisiminsime jo, kaip švento kunigo ir didžio hierarcho, gimim savo tautai. Kartu turime ger prog labiau apm styti dvasininkijos vaidmen žmonijai ir tautai.

Tai, kas dezinformuotiems tautie iams, ypa jaunimui, neaišku (Bažny ios kilm , jos tikslai, kunigyst s misija) ar net atgrasu (aukšti doroviniai reikalavimai, religin praktika, askez), nušvis nauja šviesa susipažinus su arkivysk. Jurgio didžia asmenybe, jo id jomis ir darbais.

Jurgis Matulaitis-Matulevi ius gyvenim iš jo, galima sakyti, savo paties pasidarytomis medin mis klump mis, labai trumpai pavedas t vo rankos, ne k ilgiau palyd tas ir motinos meil s (t vas mir palik s Jurgut pusketvirt , o motina - dešimties met). Ir prasid jo sunkus, skausmingas našlai io varg kelias, kuriuo Jurgis jo kartais net ramentais pasiremdamas, ta iau visada su nepaprasta kantrybe ir dvasios giedra.

Kokios gi buvo istorin s to meto s lygos? Ilgaamž carizmo naktis, žandar persekiojama lietuvyb ir katalik tik jimas. Po 1863 m. sukilimo numalšinimo buvo 40-ies met spaudos draudimo laikotarpis. Tokiu tad metu Jurgis verž si mokslo ir tik jimo švies . Tuomet ir Marijampol s mokykloje d stomoji buvo rus kalba. Lietuvi kalbos ir tikybos tebuvo po vien pamok per savait . Ne tik pasaulietin s, bet ir religin s staigos buvo nuožmioje žandar prieži roje. Štai Lenkijoje, Kelc kunig seminarijoje, kurioje v liau Jurgis mok si, kart žandarai dar toki smulki krat , kad net išreng klierikus. Radus patriotišk knyg ir pasteb jus, kad kai kurie klierikai nešioja Šv . J zaus Širdies škaplierius (ir tai buvo

draudžiama!), seminarija buvo uždaryta. Jos kurs Jurgiui Matulai iui teko baigti Varšuvos seminarijoje.

Ir dabar nelengvas yra kelias iš ateistinės mokyklos kunig seminarij. Sunki abejoni, skausmingo svarstymo kov turi ištverti ir ši dien jaunuolis, kol nugali ryžtingas ir dr sus jo pasiryžimas: *b siu kunigas!* Prasideda nauja kova - d l stojimo seminarij. Kai kam ji b na netgi labai sunki, trunkanti 10 ir daugiau met, pareikalaujanti nežmoniškos kantryb s, ištverm s ir pasitik jimo Dievo Apvaizda. Nelengva ir seminarijoje, ypa gyvos, veiklios dvasios klierikams, kai maža religin s literat ros, ger d stytoj, kai negalima pasitik ti draugais, kai pašalini j g priversta seminarijos vadovyb gali tave kiekvienu momentu pašalinti iš seminarijos.

Bet ir baigus seminarij vargai nesibaigia. Suvaržym, slopinim, draudim, pažeminim ir vairiausi bausmi gniaužtuose reikia pasilikti ir kunigišk darb dirbant, ir net vyskupo pareigas einant. Ne vienam kartais pradeda atrodyti, kad m s laikais nebe manoma nei pa iam degti, nei kitus uždegti šventumo ir veiklos ugnimi. Ne vienas ima rezignuoti apkaltindamas vien *blogus laikus*.

K tad gali pasakyti m s dien jaunuoliui - kelian iam sau hamletišk klausim *b ti ar neb ti* kunigu - ar klierikui, kunigui, vyskupui tas ramios išvaizdos, malonaus veido Arkivyskupas, kur ži rint atrodo, kad jo nebuvo paliet s joks vargo ir kan ios šes lis? O jis visiems turi labai daug k pasakyti! Pirmiausia, kad b ti geru žmogumi, geru kataliku, geru klieriku, geru kunigu ar vyskupu *visais laikais sunku* ir *visais laikais manoma*.

Ar galime arkivysk. Jurgio met pavadinti *gerais laikaisi* Ar lengvos, palankios jo siekimams ir troškimams gyvendinti buvo j supusios aplinkyb s? Atsiminkime, kad jam teko išgyventi visas Pirmojo pasaulinio karo negandas ir 7-eri met kan ias Vilniaus vyskupo soste, kai karo audrose viena kit keit vokie i, bolševik ir lenk valdžios, kai vyskupo sostas vis laik stov jo lyg ant veikian io tautin s neapykantos vulkano, nuolat spjaudan io Ganytojo veid ir šird juodais melo, šmeižto, intrig pelemais ir atviros neapykantos ugnimi. O, nelengva buvo...

Štai kokiomis s lygomis išaugo ir subrendo bene prakilniausia Lietuvos Bažny ioje arkivysk. Jurgio Matulai io asmenyb, tikrai verta altori garb s. Taigi, ar galime laukti geresni s lyg ir mes savo gyvenimo žygiui garbingai t sti, savo Bažny ios ir T vyn s gerovei padirb ti, sau amžinojo gyvenimo vainikui laim ti? Laukti n ra ko!

Prrašykime ger j Diev, kad Jis kuo grei iau suteikt altori garb Dievo tarnui arkivyskupui Jurgiui, m s laik tautie iui, kad iš altoriaus pakilumos mums ryškiau spind t Jo gyvenimo šventumas ir pavyzdys kovoje d l g rio.

ISTORIJS PUSLAPIAI

Jz. [kun. Juozas Šal ius]

KUNIGO ANTANO MACKEVI IAUS
150- sias GIMIMO METINES MININT

Antanas Mackevis gim 1828 m. birželio 14 d. Morki viens dyje, Raseini apskrityje (dabar Kelm s raj.) bajor šeimoje. Mok si Vilniaus gimnazijoje, studijavo Kijevo universitete. Por met ten pastudijav s, gr-žo Lietuv ir stojo Varni kunig seminarij galvodamas, kad tik kunigu b damas gali b ti artimas žmon ms ir jiems pad ti. Baig s seminarij , 1853 m. buvo paskirtas Krekenavos parapij vikaru, 1855 m. - Paberž (Panev žio apskr.).

1861 m. panaikinta baudžiava, laž pakeit caro valdini jungas. Tamsa, neteisyb , skriaudos, lietuvio sielos alkis - toks svetimtau i užd tas jungas. Nusikratyti dvaro ir caro jungo - su šia mintimi išžygiavo kun. Antanas Mackevis su 300, daugiausia dalgiais ginkluot , vyr . Išžygiavo kov ne tik prieš vergov , priespaud , bet ir prieš lietuvio siel varžan ius pan ius, prieš despotizm , slopinant visus kilnesnius tautos pol kius.

Kun. Mackevis išžygiavo iš Paberž s, ir tuo tarsi iš ia buvo paleistas š vis - ženklas visiems t pat jung nešantiems - rinktis, rikiuotis ir stoti kov d l žem s ir laisv s. Netrukus sukil li buvo visuose Lietuvos kampeliuose, išskyrus didesnius miestus, kur laik si caro kariuomen . Sukil li gretos kasdien augo. jas stojo valstie iai ir dalis bajorijos. *Apie pus žmoni buvo ginkluota, kita pus - be ginkl , laukdama j iš kunigo Mackevi iaus (Vosscaje v Litve i Belorusii, p. 268).*

Pirmieji sukil li žygiai atrod kaip iškilminga procesija. Kun. Mackevis ir sukil liai krašto gyventoj buvo su džiaugsmu sutinkami. Sutikdavo juos su kryžiais, v liavomis, giesm mis, su duona ir druska. Kunigai surengdavo iškilmes: skambindavo varpais, bažnyiose giedodavo *Te Deum laudamus*, skaitydavo sukilimo manifest apie laisv kraštui ir žem valstie iams. Pakeliui Biržus skamb jo varpai, buvo giedamos giesm s bažnyiose, kunigai laimino sukil lius. Salake mergait s b r keli ajerais. Skapiškyje žmon s suklaup ant keli giedojo *Dievas m s Gelb tojas ir Stipryb ...*

Sukilimui malšinti Lietuv caras atsiunt 144 000 kareivi (kelis kartus didesn Lenkij - tik 141 000) ir labai žiaur generalgubernatori Muravjov , kuris gyr si es s *ne iš t Muravjov , kuriuos karia, bet iš t , kurie patys karia*. Liaudis j ir pavadino *Koriku*. J ga ir dideli žiaurumai stojo prieš palyginti mažus sukil li b riuos. Bajor dalis tuojau dav ištikimy-

b s carui pasižad jim , kiti su sukil liais trauk si Pr sus, dar kiti buvo sunaikinti ir išblaškyti.

Pralaimėjus mės ties Biržais, kun. Mackevičius su savo padėjais bandė pasiekti Prūsus, bet maždaug 4 km nuo Vilkijos link Seredžiaus jie buvo rus kareivi aptikti ir kun. Mackevičius suimtas. Jis su mus, baigėsi 1863 m. sukilimas. Kovoje dėl žemės ir laisvės nuteista mirties bausmė - 129, katorg išvaryta - 972, Sibir - 1427, artimesnės Rusijos žemės - 1529, kariuomenės (rekrutų) 25 metams - 345, areštuota - 864, ištremta, duodant žemės - 4096. Iš viso nubausta - 9361 sukilėlis, o kiek kovose žuvo - niekas nesuskaičiavo. Jis užsien pabėgė 1794. Sukilėliai su reguliaria caro kariuomene kovėsi 247 mėnuose.

Suimtas kun. Mackevičius, be kita ko, rašė tardymo komisijai - pulk. Božerjanovui:

Sakykite, p. pulkininke, ar yra koki machinacij prieš valdžią. <...> Gal gal jau neturite teisės, bet aš esu šio krašto gyventojas ir, myliu damas, manau, kad jį turiu. Savo sitikinim negal jau išdėstyti jokiam leidinyje - tai aiškus dalykas. Nebent užsienyje, bet ir tai būtų pasmerkta taip pat... <...> j s, p. pulkininke, sakote man nurodyti savo bendrininkus, bet kurgi jie yra? Ar aš gal jau pasitelkti dvarininkus, taip pat kunigus, jaunimą ir liaudį? Sakau, kad ne. Dvarininkai nepasitelkia, todėl, kad tai senieji lenkai, kurie mažai rūpinasi arba visiškai nesirūpiną liaudimi. Be to, jie daugiau lenkai ir tik vienas kitas lietuvis. Apsiribodavau vien pareiškiu jiems savo idėjas dėl liaudies ateities... <...> Negal jau pasitelkti ir kunigų, nes maniau, jog daugelis iš jų yra fanatikai, nepakenčiantys lenkiškumo bei šlikt ir pasiryžę viską aukoti tik Lietuvai, <...> arba besirūpinantys savimi ir vergiškai kelia klupsiaujantys šlikt dvarui, arba visiškai abejingi viskam. <...> Pažios liaudies, kaip neapsišvietusios, negal jau panaudoti, taigi ir padaryti jos mokslininke. Betgi ją naudojami, ji veikia ne tardama, jog aš propaguoju sukilimą ir tikinčiu, kad jis galimas, kai tik kils Lenkijoje. <...> Baigdamas savo parodymus priduriu, kad man netruksta noro dirbti, dirbti liaudies gerovei, prisiekiu siela... <...> O jus, didžiai gerbiamas p. pulkininke, prašau atsiųsti man katalikų kunigų, kad pasirengčiau priimti Dievo man skirtą lemtį...

Tardomas kun. A. Mackevičius laikėsi tvirtai. Tai matome iš tardymo protokolo:

(1863 12 16): *Mano veiksmams vadovavo teisybės ir tautos meilė. <...> Lietuviai tauta darbšti, teisinga, religinga, todėl užsitarnavo mano didžiausios meilės. <...> Nejaugi toji mano tauta tokia nelaiminga, jog jai, be vilties, nieko nebelieka iš tautų likimo? Betgi tai keliamilijoninė tauta. Ir tauta <...> iki pamat nesugadinta, nors administracinę valdžią ir stengiasi ją sugadinti. <...> Sukilimas vyko kartu su manimi dėl to, kad būčiau didis karys, bet dėl to, kad liaudis manimi tikėjo, mane pažino ir mano šaukiama*

sukilo. Nors esu suimtas, nors sukilimas nuslopintas, bet sakau: jeigu valdžia nesiliaus kerštauti ir plėsti, jei nepakeis savo elgesio su liaudimi, tai atsiras kitas Mackevičius, kuris užbaigs mano pradt veikl ... <...> Kad mano pareikšta nuomonė teisinga, liudiju dabartine savo padėtimi, kaip žmogus, kuris žino, kad dar s ir kas jo laukia nepasisekus...

Tai buvo paskutiniai kun. Antano Mackevičiaus žodžiai tardytojams. Net ir šiuo tragišku momentu, mirties akivaizdoje, jis neprarado tikėjimo, kad tauta išsivaduos ateityje. Kun. A. Mackevičius vis sukilimo organizavimo kaltę prisiėmė tik sau. Jis mirties vietą - kartuves - jis jo kaip nenugalėtas: *laimino žmones ir prieš mirtį palaimino mirtin maršk ...*

Sukilimas, trukęs 10 mėnesių, buvo žiauriai numalšintas. Betgi tauta parodė savo pribrendusį troškimą laisvę, išsivadavimo iš priespaudos, tikėjimo, geresnio gyvenimo troškimą ... Kun. A. Mackevičius suprato, kad *laisvą tautai yra didelė brangenybė. Tik laisva tauta sukuria gražiausius savo kultūros žiedus* (V. Mykolaitis-Putinas. *Sukilimai*, p. 536).

Suprato, kad

*krašto laisvė - svarbiausias tautos egzistavimo, kitiškumo ir dvasinio atsinaujinimo pagrindas. Ji ir davė ženklą tautai sukilti. Ji išjudino iš vergiško sustingimo žmonį jausmus ir mintis. Užguit kaimietis baudžiauninką jis paskatino ryžtis būti žmogumi ir stotį kovojant savo žmogišką teisę. Ji kviečia jam narsos nenusiginti nei pono ryškumą, nei žandaro rimtą, nei kareivio kulkos. Ar ne nuostabus žygis pakelti žmogų iš pažeminimo, iš gyvuliškos bėsenos kovotojo, šviesaus gyvenimo žadintojo aukštumą? (V. Mykolaitis-Putinas. *Raštai*. T. 7, p. 146).*

LITERATŪRA

1. A. Šapoka. *Lietuvos istorija*. 1936.
2. M. Krupavičius, *krikščionis demokratas*. 1927.
3. J. Ochmanski. *Historia Litwy*. 1967.
4. *Lietuvos TSR istorijos šaltiniai*. T. 2. 1971.

1978 m. birželio 4 d., minint 150-ias gimimo metines, už kun. A. Mackevičiaus ir jo dvasios brolių sielas bus laikomos iškilmingos pamaldos Paberžėje.

* * *

dieviškasis mokytotojas,

Tu pasakei: Nėra didesnės meilės, kaip gyvybę už draugus atiduoti. Štai Tavo tarnas kunigas Antanas gyvenimui ir gyvybei už Tautą atidavė. Tegul nepavergia ir mūsų tamsa bei dvasios skurdas. Tenepritęsta mūsų kilnumo ir didžiadiavisiškumo. Uždek mūsų širdis didele meile Tau ir Tvynei.

[Ses. Benvenuta]

Birut P. Kelevi i t

RAUDA

Dulce et decorum est pro patria mori.

Motina:

Aiman, sapnavos mano s nui nuostab s sapnai!

Žiemos speige pražydo raudonai žilvitis

ir j roje banguoja kruvina puta.

Sukilo žem !

Nakties miškais, keliu Medininkus,

šuoliais lekia šešetas žirg !

J kar iai supinti kasom.

Raudono medžio rog s kaustytos variu,

išklotos vilko kailiu.

Ant rogi Žemai i žem s ženklas-

statmenas br kšnys, trimitas ir meška.

mai suprunkt , žirgai sustoja kryžkel j,
garuoja j kait nugaros ir dreba dr gnos šnerv s.

Dvylika peting vyr iškyla kryžkel s šeš liuos.

Ginkluoti dalgiais, penkiakamp m šak m

ir išgal stais kirviais už dirž .

Netar žodžio, jie klaupiasi m nesienos snieg .

Pakyla rog se Žemai i Vyskupas -

žegnoja dvylika sukil li ...

Ir blizgan ius j dalgi ašmenis,

ir balt tyli giri .

Aiman, neram s buvo tie sapnai!

Kazoko rimbas, koriko virv s kilpa ir juodas paukštis:

slibinas-erelis, dviej galv kaklais praplyš s šalis...

Dvylika sukil li pakarta miško kryžkel j,

šarmot ryt , saulei netek jus...

Aušros gaisre nušvinta eglė trikampiai.

Ir r ksta baltu d mu, lyg rarot žvak s.

Dvylika bebalsi juodvarni

sutupia apšerkšnijus šermukšn .

Byra, byra kar ios medžio uogos

tarytum kraujo ašaros snieg .

T pa i nakt išeina paskutinis ir jauniausias brolis.

Pro kryžkel ir kartuves

baltus eglė trikampus...

KRIKŠ IONYB S IŠUGDYTIEJI

[Kazimieras Šapalas]

MOKSLO IR VALSTYB S VYRAS,
KURIAM IŠTIKIMYB S ŽINEI BUVO BRANGESN UŽ GYVYB

Šiomet sukanka 500 met , kai gim Tomas Moras. Jis yra pla iai žino-
mas kaip rašytojas humanistas, garsiosios „Utopijos“ autorius, Anglijos
valstyb s kancleris, nepalenkiamo tiesumo vyras, nesutik s elgtis prieš
savo s žin ir už tai nuteistas mirti. Visi su pagarba j mini, net tie, kurie
yra skirtingo ideologinio nusistatymo: katalikai j gerbia kaip švent j , o
komunistai - kaip pirmtak .

Tomas Moras gim Londone teis jo šeimoje. Motinai anksti mirus, iš
pradži buvo t vo aukl jamas. Tai buvo švelnus ir malonus berniukas,
v liau atiduotas kardinolo Mortono r mus, kur išmoko ger manier ,
lotyn ir graik kalb , dažnai susitikdavo su žymiais žmon mis. Kardi-
nolas, kartu ir valstyb s kancleris, pasteb j s Tomo gabumus, pranašavo
jam didel ateit . Pristatydamas sve iams, jis sakydavo: *Iš šio berniuko
bus nepaprastas vyras. Kas gyvens, tai pamatys* (1).

Kai Tomui sukako 14 met , t vas išsiunt j Oksfordo universitet , kur
studijavo graik kalb , literat r ir gamtos mokslus. Šalia to dar dom josi
ir teologija. T vas, nors ir buvo pasiturintis, s naus nelepino, pinig duo-
davo tik b tiniems reikalams. Po dvej met susigr žino s n London
ir pasiunt mokyti s teis s. Studijuodamas Londone Tomas susipažino su
garsiuoju humanistu Erazmu Roterdamie iu ir su juo artimai susidrauga-
vo. J bi iulyst nenutr ko vis gyvenim . Erazmas Roterdamietis iš to
tur jo didel s naudos - jis neatkrito nuo Katalik Bažny ios (1).

Tomas ir teis studijavo su visu atsid jimu. Dom josi Bažny ios T v
raštais, ypa šv. Augustino veikalu „Dievo valstyb “. Buvo griežtas sau:
miegojo ant žem s ar suolo, pasid j s po galva pliausk ; nešiojo atgailos
r b - ašutin , kuri nusivilko tik prieš mirt . Tai dar nor damas apval-
dyti audring savo prigimt . Kasdien dalyvaudavo šv. Mišiose. Prieš kiek-
vien svarbesn reikal priimdavo Komunij . mald ži r jo ne vien kaip
pareig , bet ir kaip nauj maloni šaltin .

Baig s studijas, vert si advokat ra. Tuojau pagars jo ir, b damas tik
26-eri , buvo išrinktas Anglijos parlament . Karalius Henrikas VII praš
parlament , kad paskirt jo dukteriai Margaritai kraio 90 000 svar
sterling iš valstyb s išdo. Parlamentas nenor jo skirti tokios sumos, bet
ne vienas narys ndr so to viešai pareikšti. Pasisak tik Tomas. Kraitis
buvo paskirtas, bet daug mažesnis. Karalius t žo. Negal damas nubausti
Tomo savo pykt išliejo jo t vui: uždar Tauerio kal jim , iš kurio jis
išsipirko 100 svar sterling (2). Tomas, vengdamas karaliaus keršto,
pasitrauk iš parlamento, užsidar griežtos regulos kart z vienuolyne,

kur išbuvo 4 metus. Atsid jo mokslui ir dvasin ms pratyboms. Studijavo istorij , geografij , muzik , išmoko pranc z kalb , kur laik lank Liuvono ir Paryžiaus universitetus. gijo didel išsilavinim ir susidar plat akirat . Viliojo j vienuolynas, svajojo b ti kunigu, bet pasiliko pasaulietis.

Mirus karaliui Henrikui VII, Tomas gr žo London . 1510 m. buvo paskirtas teis ju, o kiek v liau - Londono miesto šerifo pad j ju. Eidamas šias pareigas, buvo išsi stas su diplomatine misija Nyderlandus. Išgars jo 1517 m. nuramin s Londono gyventojus, sukilusius prieš svetimtauius pirkliaus (1).

1510-1518 m. laikotarpis buvo laimingiausias Tomo Moro gyvenime. elsyje, netoli Londono, sigijo nam su sodu, ved , susilauk trij dukter ir s naus, suk r graž nam židin . Sodo gale pasistat nauj nam , kur reng koply i , bibliotek , studij kambar ir meno kempel . ia meld si, studijavo ir priimin jo sve ius. Kas ryt vakar visa šeima meld si koplyt l je. Labai pasitik jo malda, kai jo žentas Roperis prad jo linkti protestantizm . rodin jimai ir kalbin jimai nepaveik , pad jo tik malda. Žentas prisipažino, kad jam staiga nušvito katalik tik jimo šviesa.

Tomo namai visus trauk . Juos lank rašytojai, mokslininkai, valstyb s vyrai ir pats karalius. Tomas visus maloniai priimdavo. Jo namuose visada b davo giedra ir jauki nuotaika. Šeimininkas su sve iais linksmas kr sdavo pokštus. Juokaudamas pindavo gilias mintis ir paliesdavo rimtus gyvenimo klausimus. Jo sitikinimu, doryb negalinti b ti ni ri.

Dažnas t nam sve ias buvo Erazmas Roterdamietis; jis ia paraš garsi j savo satyr „Pagiriamasis žodis kvailybei“ ir dedikavo Tomui Morui (3). Tomas daug jautrios širdies rod vargšams. Kaimynyst je sunkiai gyvenan ius kaimie ius kviet savo namus piet . Išnuomojo atskirus namus seneliams ir vargšams. Jo dukt Margarita jais r pinosi ir slaug .

Tomas Moras kruopš iai studijavo antikinius autorius, Anglijos istorij ir statymus, paraš Ri ardo III istorij , dom josi socialin mis problemomis ir 1516 m. išleido „Utopij “ - veikal , kuriame d st dr sias, savo epoch toli pralenkian ias mintis. Pirmoje veikalo dalyje jis kritikuoja to meto Anglijos socialin ir politin santvark , besiremian i turt ir luom nelygybe. Antroje dalyje pasakoja apie tariamai atrast nauj sal Utopij ir nuostabiai gerai sutvarkyt jos valstyb , kurioje n ra nei luom , nei priva ios nuosavyb s, bet jos gyventojai viskuo apr pinti ir gražiai gyvena. Saloje n ra velt dži , visi dirba, o pagamintas vertybes atiduoda valstybei. Nors darbo dienos trukm tik šešios valandos, bet visko pagaminama tiek, kad valstyb patenkina visus gyventoj poreikius. Pinig n ra. Visk gyventojai gauna nemokamai. Auksas, sidabras, brangakmeniai mažai vertinami. Iš aukso gaminami naktipuodžiai, o perlais puošiasi ir žaidžia tik vaikai (4). Visi gyventojai lyg s, bet verg yra: jais tampa didieji nusikalt liai, kuriems pavesta atlikti sunkiausius ir nemaloniausius darbus. Valstyb s santvarka demokratin . Visi valdžios pareig nai

renkami. Pasibaigus kadencijos laikui, gali būti perrinkti. Valdovas, aukštieji valdžios pareigai ir dvasininkai renkami iš mokslininkų. Be senato ir tautos susirinkimo išleistieji statymai laikomi kriminaliniu nusikaltimu. Statymai mažai, bet jie daug ir nereikia, nes gyventojai laikosi Dievo nustatytą prigimtini doros dėsni, visi sąžiningai atlieka pareigas ir vykdo statymus. Apie Kristaus mokslą jie sužino tik iš apsilankančių europiečių. Jie tikėjimas nėra vienodas: vieni garbina Saul, kiti Mėnulį, bet didžiausia gyventojų dalis tiki vien Dievybę, nuo kurios priklauso vis daiktų pradžia, augimas, kitimas ir pabaiga. Laikomasi visišką religijos tolerancijos: kiekvienam leidžiama tikėti taip, kaip jam patinka, nes *nėra aišku, ar kartais Dievas nenori, kad Jis garbint vairiais būdais*. Nusikaltimas tolerancijai baudžiamas ištrimu.

„Utopijos“ veikale pavaizduota valstybų sutvarkyta komunistiniais pagrindais. Didžiojoje tarybinėje enciklopedijoje pasakyta, kad „Utopijoje“ primityvia forma genialiai pateikti komunistiniai visuomenės bruožai (5, p. 271). Tomas Moras laikomas komunizmo pradininku. Bet jo komunizmas iš esmės skiriasi nuo šių dienų marksistinio komunizmo, kuris yra ateistinis, prievarta siekiantis visiems primesti materialistinę pasaulį, diktatrinį vadovavimą valstybei pavedantis partijai. Tomo Moro komunizmas demokratinis, griežtai paisantis tolerancijos, gerbiantis prigimtines žmogaus teises. Utopijos gyventojai ne ateistai, o religingi, tikintys Dievo Apvaizda, žmogaus sielos nemirtingumu, sitikin, kad po mirties už nusikaltimus laukia bausmė, o už gerus darbus - atlyginimas. Ne žmogus ir ne valstybės valdžia yra aukščiausia visko sprendžia ir dorovini normų nustatytoja, o Dievas, ir ne pagal partijos nurodymus tvarkoma valstybė, o pagal gyventojų valią.

Visapusišku išsilavinimu, geru teisiu pažinimu ir gabumais Moras atkreipė savo karaliaus Henriko VIII dėmesį. Karalius klausdavo jo patarimų religijos, mokslo, valstybės valdymo ir kitais klausimais. 1518 m. karalius pakvietė Tomą Morą savo rėmėjų tarybą, paskyrė jį Slaptosios tarybos nariu ir paklaidinimo riterius. Sėkmingai atlikdamas diplomatinę misiją ir kitus pavestus darbus, Tomas Moras sparčiai kilo. 1529 m. jis gavo aukščiausią valstybės tarnybos - lordo kanclerio vietą. Jis rado daug netvarkos: kai kuri reikalavimai sprendimas buvo užvilktas keliolika metų, būdavo labai lėmami pinigais. Tomas Moras uoliai viską tvarkė: bylas sprendė neatidėliodamas ir žinodamas pinigais, o teisingumą; išnyko papirkimais ir reikalavimai vilkinimas. Valstybės kanclerio vieta jis nesidžiaugė. Pradedamas eiti pareigas pareiškė, kad ši vieta žada daug rūpesčių ir nemažą pavojų: jei neteks karaliaus malonės, tai nuolatos jam grės kaip Damoklo kardas, kabantis virš galvos (2).

Karalius Henrikas Vilius buvo drąsus, energingas, pasižymėjęs medžioklėse ir turnyruose. Domėjosi mokslo ir religijos klausimais. Palaikė draugystę su drąsiais ir mokytais vyrais. Jaunas būdamas save laikė Bažnyčios gynėju.

Kai prasidėjo reformacijos judėjimas, Henrikas VIII stojo ginti Katalik Bažnyčios. Paskelbė raštą, gindamas sakramentus; už tai popiežius jam suteikė *tik jimo gyn* jo titulą. Bet, užsigeidęs vesti r m dam An Bolein, Henrikas VIII savo pažiūras smarkiai pakeitė. Jis buvo vedęs savo mirusio brolio žmoną Ispanijos princesę Kotryną, su kuria jau gyveno 18 metų ir buvo susilaukęs 5 vaikų, bet 4 iš jų jau buvo mirę, likusi tik viena dukterė Marija. Norėdamas išsiskirti su žmona ir vesti kitą, karalius kreipėsi popiežius Klemensas VIII, prašydamas leisti santuoką nutraukti, nes nesutikęs, ar nebuvusi padaryta klaida, kai popiežius jam davė dispensą vesti brolio žmoną.

Popiežius Henrikui VIII buvo palankus. Pasiuntę Angliją du savo legatus, kurie turėjo viską išaiškinti ir padaryti klaidą atitaisyti. Bet karalienė Kotryna atsisakė skirtis ir gynė santuokos teisėtumą. Legatai grįžo Romą, santuokos nenutraukė. Nepatenkintas karalius už nesėkmę apkaltino kanclerį Uols: atleido jį iš pareigų ir jo vietą paskyrė Tom Morą, tik damasis, kad šis, kaip teisi žinovas, mokslininkas ir diplomatas, suras būdą, kaip nutraukti santuoką su Kotryna. Tačiau Tomas visai nesirengė elgtis pagal karaliaus geidžius. Išstudijavęs Šventąjį Raštą ir Bažnyčios Taisyklę, priėjo išvadą, jog karaliaus santuoka tikra ir neišardoma.

Tomo Moro autoritetas buvo didelis, jo žodis daug vėrimas. Karalius stengėsi jį palenkinti savo pusėn. Kai Moras vis atsisakinėjo, karalius pareikalavo, kad paklust jam pagal priesaiką: *Karaliui ir jo tautai ištikimai tarnaus*. Tomas Moras atsakė, jog pats karalius jam pradedant eiti kanclerio pareigas yra pasakęs: *Pirmiausia reikia žiūrėti Dievui, o vėliau karaliaus*.

Negavęs popiežiaus leidimo panaikinti santuoką, Henrikas VIII nusprendė nutraukti ryšius su Katalik Bažnyčia ir pasiskelbti Anglijos Bažnyčios galva. Tomo Moro sitikinimai neleido paremti šį karaliaus siekimą ir jis, motyvuodamas sveikatos pablogėjimu, 1532 m. pasitraukė iš kanclerio pareigų. Apsigyveno savo namuose elsyje laikydamasis toliau nuo karaliaus rūmų ir politikos, atsidėjęs mokslui ir literatūrai.

Bet ramus gyvenimas truko neilgai. Tomas Kranmeris, karaliaus paskirtas Kentenberio arkivyskupu, 1533 m. sausį sutuokė Henriką VIII su Ana Bolein ir ankstesnės jungtuvės su Kotryna paskelbė negaliojančiomis. Roesterio vyskupas Džonas Fišeris naują karaliaus santuoką paskelbė neteisėta, o popiežius pagrasino ekskomunika. Karalius neklausė ir An Bolein vainikavo karalienės vainiku. Iškilmes pakvietė ir Tom Morą, bet šis neatvyko. Tai palaikyta karaliaus žeidimu, taigi buvo patrauktas teismui. Nei kalbinėjimai gražumu, nei grasinimai neprivertė Tomo Moro pripažinti vestuvių teisėtumą. Karalius užsitraukė norėjo tuojau paskelbti nuosprendį, bet patarėjai atkalbėjo. Tomas iš teismo grįžo geros nuotikos. Žentas Roperis sutikė jį taip nusiteikus pasidžiaugti, bet Tomas jam atsakė, jog grįžta linksmas ne todėl, kad būtų buvęs išteisintas, bet todėl, kad pasilikto ištikimas savo sėkmei.

Lambeto r mus buvo sukviesti prelatai, vyskupai ir diduomen prisiekti karaliui. Pakviestas ir Tomas Moras. Kai at jo jo eil, išklauso perskaityt priesaikos tekst, jis pareišk, jog nesmerkia t, kurie prisiekia, nes nežino motyv, kuriais vadovaudamiesi jie tai daro, bet pats prisiekti negal s. Pasireng s prisiekti tik tai teksto daliai, kurioje kalbama apie teis paveld ti sost Anos Bolein vaikams, nes š dalyk gali spr sti parlamentas, bet tiems dalykams, - kad galioja santuoka ir parlamento nutarimas paneigti popiežiaus aukš iausi valdži, - jis negal s prisiekti, kol nori pasilikti ištikimas Katalik Bažny ios s nus.

Susirinkusieji praš Tom Mor, kad jis savo nusistatym dar persvarstyt. Kiti dvasininkai ir didikai priesaik dav. Tik Ro esterio vyskupas Džonas Fišeris nesutiko to padaryti. Atsisak prisiekti ir antr kart pakviestas Tomas Moras. Kai kurie karaliaus patarjai si l pasitenkinti tik daline priesaika, bet tam pasipriešino Ana Bolein: ji reikalavo arba visiškai prisiekti, arba eiti kal jim. Tomas Moras pasirinko kal jim ir buvo nugabentas Tauerio bokšt. Prieš tai jo namuose padaryta krata ir paskelbta, jog visas jo turtas konfiskuojamas. Tomas tai sutiko ramiai, nieko nekaltindamas ir niekuo nesisk sdamas. Iš laik ger nuotaik, net humoro neprarado: kal jimo viršininkui pareišk, kad nesisk si s nei valgiu, nei butu, nei elgesiu su juo. O jei šio pažado neišlaikysi s, tai sutink s be jokio pasigail jimo b ti išmestas už kal jimo sien.

Dar vairiais b dais stengtasi paveikti Tom, kad pakeist savo nusistatym. Bet nei šeimos prašymai ir ašaros, nei draug tikin jimai, nei naujo valstyb s kanclerio pažadai gr žinti turt ir paleisti iš kal jimo nepaveik: Tomas Moras pasiliko nepajudinamas kaip uola. Jo mylima dukt Margarita paraš kal jim laišk, prašydama pasigail ti šeimos ir prisiekti. Jis atsak, kad jeigu, Dievo malon s padedamas, anks iau neb t apsisprend s, tai dukters laiškas tikrai j b t sukr t s, nes jam labai skaudu, kad artimieji d l jo turi gyventi didžiame pavojuje dreb dami d l besiantinan ios nelaim s. Bet jis nieko daugiau negal s, kaip tik visk pavesti Dievui. Kancleris Kromvelis, nor damas palenkti Tom, leido jo žmonai ir dukteriai Margaritai lankyti j kal jime. Žmona su ašaromis praš, kad pasigail t šeimos ir prisiekt. Tomas j paklaus: *Kaip manai, kiek aš dar gal iau gyventi?* Žmona atsak, kad mažiausiai bent 20 met. jis tar: *Koks blogas pirklys esi, mieloji žmonele: už 20 met tur iau netekti Amžinyb s!*

Tomo žvilgsnis buvo nuolat nukreiptas Diev. Dien ir nakt jis maldavo malon s ir ištvėrm s. Atgailaudamas ir m stydamas apie Kristaus kan i, jis pasidar ištvėrmingas ir tvirtas. Kal jime paraš straipsn apie mirt. Baig rašyti knyg „Paguoda kent jimuose“. Prad jo rašyti apie Kristaus kan i, bet iš jo buvo atimtos rašymo priemon s. Daug kent jo,

Kr tineje jaut skausmus, vargino koj m šlungis, kankino inkst akmenlig. Jaut kan i ir d l šeimos, kuri, konfiskavus turtus, sunkiai

vert si. Reik jo kovoti ir su savimi, kad nugal t besiartinan ios mirties baim . Dukteriai Margaritai raš :

Teatleidžia man Dievas! Prieš mint , kad b siu budelio nužudytas, šiaušiasi visa mano prigimtis. Išgyvenau sunki kov , kai sukilo prigimtis ir jutau pasibjaur jim kan ia ir mirtimi. Bet, a i Dievui, laim jo dvasia. Aš gerai jau iu savo silpnum ir, prisimin s Petro išsigynim , kasdien parpuol s ant keli meldžiu Diev , kad Jis pad - t išlaikyti š pasiryžim ir mane sustiprint . Visiškai atsidaviau Dievo valiai.

1534 m. lapkri io m n. parlamentas pri m statym , pagal kur kara- lius ir jo p diniai laikomi Anglijos Bažny ios galva, o visi, kurie nenor s to pripažinti, bus laikomi karaliaus išdavikais. Šis statymas Tomui Morui reišk mirt . Karališkoji komisija atvyko kal jim jo prisaikdinti. Ta iau Tomas Moras ir vysk. Džonas Fišeris atsisak tai padaryti. Supyk s kara- lius komisijos narius išvadino kvailiais ir sak dar kart pam ginti tikin- ti, bet ir š kart abu pasiliko prie savo nusistatymo.

1535 m. liepos m n. vyko Tomo Moro teismas. Pražil s, l tai žengdamas, pasiremdamas lazda, sargybos lydimas Tomas Moras at jo Vestminsterio teismo sal . Jam v l pažad ta dovanoti bausm , jei prisieks. Jis atsak :

J s turite suprasti, kad visuose reikaluose, kai lie iama s žin , kiekvienas tiesus ir ištikimas valdinys turi labiau ži r ti savo s - žin s ir sielos negu ko kito.

Teismas paskelb Tomui Morui mirties nuosprend , kur jis sutiko ra- miai. Paskutiniame žodyje pareišk , kad yra pasmerktas mirti, Dievas žino, kokia teise. Kai karaliaus r mai studijavo klausim apie popiežiaus vyriausi j valdži , jis irgi 7-erius metus studijavo š klausim , bet nera- do n vieno teologo, kuris b t teig s, kad pasaulietis žmogus gal s b ti Bažny ios galva. Prisimin apaštal Pauli , saugojus drabužius t , kurie akmenimis užmuš Stepon , ir tapus šventuoju, kaip ir Steponas. Išreiš- k vilt , kad ir tie, kurie pasmerk j mirti, gal bus drauge su juo danguje.

Mirties išvakar se pasiunt dukteriai Margaritai savo ašutin , plaki- mosi virv ir laišk , kuriame išvardijo visus artimuosius ir kiekvienam, neišskiriant n tarnait s, paraš po atsisveikinimo žod . Liepos 6 d. buvo pranešta apie mirties nuosprendžio vykdym . Tomas apsilviko šilkiniais drabužiais, kuriuos jam buvo dovanoj s vienas pirklys, ir prad jo melstis. Kal jimo viršininkas, at j s išvesti Tomo, nesutiko, kad jis eit mirties viet puošniais drabužiais, nes pagal paprot jie tur atitekti budeliui: pareikalavo apsvilkiti paprastai. Tomas nenoromis nusileido ir papraš , kad budeliui b t atsilyginta auksiniu pinigų.

Kai bažny ios laikrodis muš 9 valand , Tomas Moras prad jo paskutin kelion . Prieš j jo budelis su kirviu, aplink gr dosi minios žmoni . Daugelis balsu verk . Ašar nesulaik j vesdamas ir kal jimo viršininkas. Suvalg s, vos bepaeidamas Tomas ženg ešafot . Net lipdamas ešafot neprarado

giedros nuotaikos ir humoro. Uždįs rank ant kaljimo viršininko peties, tar : *Pone, prašy iau pad ti man užlipti aukštyn, o žemyn nusileisti pasir - pinsiu aš pats.* Užlip s ant pakyl os nor jo tarti kelet žodži susirinkusiems, bet teis jai tuojau j pertrauk . Susp jo tik pasakyti: *Broliai, aš kvie iu jus paliudyti, kad mirštu už Katalik Bažny i kaip ištikimas Dievo ir karaliaus tarnas* (7). Atsiklaup s sukalb jo: *Dieve, pasigail k man s.*

Kai atsistojo, prie jo pri j s budelis praš jam atleisti. Tomas Moras j pabu iavo ir pasak : *Šiandien tu padarysi man didžiausi geradaryb . Nesijaudink ir nebijok atlikti savo pareig .* Tai pasak s atsiklaup ir pa - d jo galv ant trinkos.

Taip ramiai sutikti mirt gal jo tik gilaus tik jimo, grynos s žin s ir didžios dvasios vyras. Katalik Bažny ia Tom Mor 1886 m. paskelb palaimintuoju, o 1935 m. - šventuoju.

Tomas Moras gyveno dideli pasikeitim ir vertybi perkainojimo lai - kotarpiu. Baig si viduramžiai ir prasid jo nauj j amži epocha. Plito renesansas mene, humanizmas literat roje ir moksle, vyko reformacijos jud jimas. Amerikos ir kit žemi atradimas labai išpl t europie i eks - pansijos ribas. Feodaliniame kyje atsirado nauj kapitalistin s kio sis - temos element . Visa tai veik ir formavo jo paži ras ir sitikinimus. Jis buvo vienas iš labiausiai išsilavinusi to meto Europos vyr . Gerai paži - nojo senov s autorius ir Bažny ios T v raštus. Studijuodamas Oksfordo, Londono, Liuvono ir Paryžiaus universitetuose, tur jo progos gerai susi - pažinti su to meto mokslo laim jimais. Jis palankiai vertino naujus sie - kius ir naujus s j džius, bet energingai pasipriešino pastangoms paneigti senas, pastovi sias religines vertybes. R m renesans ir humanizm . Pats talentingai vald plunksn ir buvo vienas žymiausi humanist . Jo rašt susidar 6 tomai. Jo namai, kaip rašo Erazmas Roterdamietis, buvo krikš ioniškosios religijos universitetas, kur laisvieji mokslai jung si su geradarybe ir pamaldumu. Tad koks neteisingas ir tendencingas prof. Br. Genzelis, rašydamas, kad *Tomui Morui svetimas krikš ionyb s propa - guojamas gyvenimo b das* ir kad, *kitaip aplinkyb ms susiklos ius, leng - vai b t apšauktas eretiku* (3, p. 20).

Tomas Moras buvo labai išsimokslin s, už m aukšt post valstyb je ir kartu išlaik tvirt tik jim , gyveno kaip asketas, buvo paprastas ir nusižemin s. Net eidamas valstyb s kanclerio pareigas, nesidrov jo per Mišias patarnauti kunigui (8). Lank pavarg lius ir juos šelp . Savo vai - kams sakydavo:

Lengva jums siekti dangaus, kai iš vis pusi gaunate gerus pata - rimus ir graž pavyzd . Bet jeigu jums teks sulaukti laik , kai nie - kas gero patarimo neduos, kai doryb bus baudžiama, o nuod m gerbiama, tada reik s b ti tvirtiems ir nuoširdžiai laikytis Dievo.

Tomas Moras savo mirtimi paliudijo tai, ko mok kitus. Aukšt visuomenin pad t, turt , laisv ir gyvyb paaukojo, kad išlaikyt

ištikimybė s žinei ir Dievui. Tai pavyzdys m s laikams, kaip reikia ginti šventus sitikinimus ir atlikti pareig .

Tomas Moras buvo vienas žymiausi pasaulio vyr . Imperatorius Karolis VI, vald s Vokietij , Ispanij , Nyderlandus ir naujai atrastas Amerikos žemes, pareišk , kad jeigu jam tarnaut toks žmogus kaip Tomas Moras, jis sutikt pralaim ti bet k , tik ne j .

Erazmas Roterdamietis, sužinoj s apie Tomo Moro mirt , pasak :

Mes buvome viena siela. Tomo mirt išgyvenu tartum b iau pats mir s. Tokio kito genijaus Anglija nepaž sta ir vargu ar kada išvyt.

LITERAT RA

1. Konrad Kirch. *Tomas Morus*. Kn. *Helden des Christentums*. 1958. T. 3.
2. Rosemarie Ahrbeck. *Morus, Campanella, Bacon*. Leipzig, 1977.
3. *Mokslas ir gyvenimas*. 1978. Nr. 2.
4. Tomas Moras. *Utopija*. 1969. T. 5.
5. *Bol'saja sovetskaja enciklopedija*. 1954. T. 28.
6. *Annergarns Weltgeschichte*. 1912. T. 7.
7. *Schönere Zukunft*. 1935. Nr. 23 ir 25.
8. *Schönere Zukunft*. 1935. Nr. 7.

[Vysk. Liudvikas Povilonis]

MOTERS PASKIRTIS

(Mintys iš pamokslo)

Stabtelkime prie to, kas yra moteris Dievo planuose. Dievo paskirtis moteriai toli pranoksta visa tai, kas jai priskiriama kaip žmonai ir moteriai, kaip visuomen s veik jai versle, kyje ir net moksle.

Pagelb ti - moters vaidmuo, kur jai skyr Dievas. Ir šis jos vaidmuo - pagelb ti - moters vert s nemenkina, bet dar pakelia jos vertingum . Dievas nor jo, kad žmon s vieni kitiems pagelb t , o išganymo darbe pagelb t net ir Dievui.

Tokios pagalbos ryškiausias pavyzdys yra Dievo Motina Marija. Marija pagelb jo Dievo S nui ateiti š pasaul . Ji buvo Kristaus pagalbinink Betliejuje, kur Kristus gim ; Nazarete, kur Kristus augo; Kanoje, kur Kristus padar pirm j stebukl . Ji buvo pagalbinink Kalvarijoje, kai Kristus mir žiauriausia mirtimi ant kryžiaus. Ten Marija pagelb jo Jam kan ioje. Marija kaip Bažny ios Motina padeda žmon ms eiti pas Diev . Marija yra kelrodis moters stipryb , koki Dievas yra skyr s savo planuose moteriai, kad ji b t pagalbinink ne tik žmogaus, bet ir Dievo išganymo darbe.

Pirmiausia moteris gali pagelb ti pažinti Diev . Šventojo Rašto Naujajame Testamente šv. Paulius taip rašo: *vairiais laikais Dievas daugiopu b du kalb jo per S n* . Ir šio prabilimo pradinink yra Marija. Ji pagimd Dievo S n - dav Jam žmogišk prigimt ir taip tarsi pad jo Jam prabilti.

Marija mok Krist žmogaus kalbos - ir taip moteris yra susieta su Dievo Žodžiu kaip Jo pirmoji pad j ja.

Kristus parinko vyrus, kad jie skelbt Dievo žod, pareigojo vyrus - apaštalus ir j p dinius - b ti Evangelijos žodžio sargais. Vis d lto širdži pareng ja priimti vyr skelbiam Dievo žod paprastai esti moteris. Prie Jok bo šulinio Kristus prisipažino samarietei es s Mesijas, o toji paskleid žini kaimo gyventojams. Samariet s d ka žmon s skub jo pas Krist, nor dami daugiau sužinoti apie išganym. Apaštalai skelb prisik lus Krist, bet pirm žini apie prisik lim jie sužinojo iš moter, kurios, at jusios aptvarkyti Kristaus k no, kap rado tuš i, o prie jo angelas joms kalb jo:

Skubiai duokite žini Jo mokiniams - Jis prisik l iš numirusi !

Taip apaštalai toliau skelb tik jimo ties, kur jiems pagelb jo moterys. Bažny ios praeitis liudija, kad moterys labai daug yra prisid jusios, skelbiant Krist. Šali valdovai krikštijo savo valstybi žmones, kartais ištisas tautas; kunigai pamokslavo, krikštijo, bet moterys net savo gyvyb s auka papild pastangas duoti žmon ms Dievo žod.

Kalbant apie dieviškos gyvyb s davim tautai, b tina prisiminti vien iš tauriausi lietuvi moter - *Marij Pe kauskait -Šatrijos Ragan*. Perna kovo 8 d. sukako 100 met nuo jos gimimo. Ji mir 1920 m., išgyvenusi 53 metus, palaidota Žemaitijoje, Židikuose, kapini koply ios r syje. Tai šventa m s tautos moteris.

Kuo gi Marija Pe kauskait buvo didinga? Ji dar jaunyst je išk l sau š k: *Lengvinti žmon ms gyvenim ir pagelb ti pažinti jiems Diev*. Kiln charakter daugiausia formavo jos motinos gyva krikšioniška dvasia. M. Pe kauskait ir pedagoginiame darbe, ir literat roje, ir visuomenin je veikloje skatino žmones tobul ti pagal krikšioniškojo gyvenimo idealus, kurie šakojasi religingum, patriotizm ir moralin taurum. Marijos Pe kauskait s-Šatrijos Raganos rašt išleista šeši tomai. Ji ir savo literat riniais k riniais, ir asmeniniu tauraus gyvenimo pavyzdžiu pagelb jo m s žmon ms pažinti Diev. Tai sektinas pavyzdys visoms m s moterims. Tiesa, dabar ne kiekviena moteris gali tai padaryti viso krašto mastu, bet kiekviena gali taip apaštalausti savo nam ir darbo aplinkoje.

Antroji moters savyb - ji padeda susidaryti paži ras. Štai Vatikano II Susirinkimo atsišaukimo moteris trumpa ištrauka:

Dabar moterys veržiasi visuomen ir pasiekia iki tol netur t gali. Moterys, prisis musios Evangelijos dvasios, gali daug nuveikti, kad sulaukyt žmonijs smukim. R pinkit s, moterys, m - s ateitimi! Prilaikykite vyrus, kurie sikarš iav imt griauti civilizacij; savo s num s ir dukterims perduokite m s t v graž palikim, j s, kurios stovite po Kristaus kryžiumi kaip Marija, kurios praeityje taip dažnai kvpdavote vyrus kovoti iki garbingos pergal s, pad kite jiems ir dabar, kad jie ryžt si dideliems žygiams ir kartu kantriai siekt kad ir mažos s km s.

Moteris yra pirmoji augan i žmoni aukl toja. Pirmiausia ji aukl ja savo vaikus. Šventasis Raštas mums liudija apie Makab j motin , kurios akyse buvo nukankinti 7 jos s n s. Šita motina pad jo jiems išlaikyti ištikimyb Dievui ir neišsig sti budeli kankinim , n mirties. Protingu aukl jimu motina padeda vaikui susidaryti religines paži ras, padeda ugdyti krikš ioniškas dorybes, išsiugdyti aukos dvasi , ištikimyb bei klusnum Dievui. 1950 m. buvo kanonizuota - paskelbta švent ja ital *Marija Goreti*. Ji nedaug žinojo apie savo t vyn , netur jo mokslo žini , nemok jo gražiai kalb ti, tik geb jo ginti savo dorum ir mergyst s garb . Prieš nuduriama peiliu, ji dar sp jo savo užpuolikai pasakyti: *Tai nuod m , už kuri gresia pragaras!* Už savo tvirt dorovin nusistatym ji užmok jo gyvybe. Bet iš kur jos, dar beveik vaiko (ji buvo tik 12-os met) tokia tvirtyb ? Ji prisimin motinos sp jim : *Marija, galvok apie Diev !* Motina jai kv p , jog Dievas visada j mato, jog Dievas yra vertesnis už visk .

Moteris yra ne tik savo vaik aukl toja: taip pat ji aukl ja ir savo vyr . (Pirmoji moteris Ieva paveik savo vyr Adom , kad jis nusikalst .) D l to Dievas nori, kad moteris prisid t kreipiant vyrus prie gero. Vis moter pavyzdys yra Dievo Motina Marija. Kai Kristus ženg Dang , Ji pagelb jo apaštalams Vakarienyb tyje išlikti tvirto tik jimo. Taigi moteris gali pagelb ti vyrui saugoti ištikimyb Dievui. Moteris gali pagelb ti vyrui ir paremti j kovoje su pagandomis, gali pad ti vyrui apsispr sti vertinant dalykus; gali paskatinti vyr aukotis d l Dievo. Moteris gali saugoti vyr nuo jo paties silpnybi .

Tre ioji savyb , moteriai skirta Dievo nutarime, yra ta, kad moteris pagelbsti Bažny ios veiklai. Be abejo, pirmoji tokia moteris buvo Mergel Marija. Be to, Evangelija liudija, kad Krist ir Jo mokinius lyd jo b rys moter , kurios jiems pagelb jo. Iš Bažny ios istorijos yra žinoma, kad jau pirmaisiais amžiais buvo moter diakoni . Jos tur jo tam tikr tarnyst Bažny ioje. Kiekviena geros valios moteris visada ras Bažny ioje viet savo gelbstimai veiklai, atitinkan iai jos pasiaukojim , geb jimus, išsprusim . D l savit moters savybi jai gyvenime yra skiriama išskirtin veiklos vieta. Pavyzdžiui, ji visada yra gabesn kalb tis su vaikais, d l to moterys yra ypa pageidaujamos katekizuojant vaikus. Moteris yra jautresn žmogaus skausmui, suvokia motinos ir k dikio reikalus, tod l ji gali daugiau prisid ti ir prisideda slaugymo srityje. Ligonin se medicinos seserimis yra beveik išimtinai moterys, merginos. Kiekvienoje parapijoje, atsižvelgiant vietos s lygas, atsiras daug reikal , kurie gali b ti s kmingai moter atliekami.

ia trumpai peržvelg me, koks yra moters vaidmuo, kokia moters paskirtis Dievo nutarimuose. Moters kilnyb yra ta, kad Dievas išsirinko j pagalbininke d l žmoni išganymo. Ir pagelbsti moteris pažinti Diev , išsiugdyti paži ras ir veikti Bažny ioje.

[Pamoksl užraš Gražina Trimakait]

* * *

NE POETAJ IŠRADO Motinyst s didingum . Tai ne bereikšmis idealas, o šilumos kupina žmogaus gyvenimo dalis. Motinyst s tyras didingumas n ra vien svajoni nuaustas, bet patirtas gyvenimo kasdienyb je. Motina pranoksta laiko ribas ir atspindi žemišk j begalyb . Šimtme iai praskrieja pro laim ir varg be p dsak , o motina vis lieka gyvenimo tobulintojo: tyliai ir nepakei iamai nauj gyvyb pradedanti, nešiojanti, gimdanti gyvenimui. Vien motina Žem savo pilnuma šiek tiek gali jai prilgti. Jos abi palaimintos.

Motinos kilnumas yra toks beribis, kad joks poetas nepaj gs tinkamai jo aprašyti. Jis plaukia iš paties Dievo Širdies ir yra viena iš gražiausi ir veikliausi Dievo apraišk . Stov dami prieš Dievo stebukl , mes tegalime steb tis ir garbinti J, kad Jis suk r motinos šird .

(Kardinolas Mindsentis)

MINTYS SUSIM STYMUI

JIE LAIKOSI UŽ RANK ...

Viešpatie, a i Tau už geguž ,
už žydin ius medžius,
už šiltus vakarus ir simyl jusi j poreles.

Jie laikosi už rank ,
veidai j švyti.

Kai vakare einu su žmona pasivaikš ioti,
tos šypsenos mus šildo ir džiugina
tarp ledini , aštri kaip durklas,
saldr gš i žvilgsni iš daugelio žmoni aki plyšeli .

Vadinas, dar yra žmoni ,
kurie nevertina viens kito skai iais,
kurie turi vienas kitam laiko,
kurie dovanoja vienas kitam dovanas,
atveria vienas kitam savo širdis,
atleidžia klaidas.

Kurie myli vienas kit arba bent stengiasi myl ti.

Viešpatie, duok visoms toms jaunoms porel ms
parkuose vakare,
tamsiose gatv se,
ant marg moped ,
mažose kavin se, -
duok malon iš tikt j vienas kit myl ti.

Ne flirtuoti,
 ne smaguriauti laiko praleidimui,
 kad išsiskirt po trumpo apsvaigimo,
 sakydami, jog meilė yra vien iliuzija.
 Tegul jie iš karto supranta,
     kad meilė tik tiek teturi vertės,
     kiek žmonės pasirengę jai aukotis.
     Duok jiems kantrybę, savitvardos,
     humoro jausmo ir drąsos ryžtingiems darbams.
 Nes reikia daug drąsos,
     kad galėtum savo gyvenimą pasidalyti su kitu.
     Pasilik su jais, kad jie visa tai išvertė.
 Ir padėk man, jau keletą metų tu gyvenančiam,
 kad, matydamas simylių porėles,
 gyčiau naujo humoro jausmo ir naujo ryžto.
     O toms senoms poroms,
     kuri šeimos laivas užplaukiant seklumos,
     kurie, žvelgdami simylius, tikėtai su užuojauta šypsosi,
 padėk vėl pakelti sparnus.
 Primink jiems ne tik tai,
 kad jie kadaise gegužį vienas kitam prisiekė:
     amžiną meilę,
     amžiną ištikimybę,
     nė vien vakar neatsigulti nesusitaikius.
     Paaiškink jiems, kad tos priesaikos nebuvo kvailios,
 kad ji paįnėpamą meilę,
 bailumą ir nuovargį
 pavertė gyvenimą kvailyste.
     Viešpatie, kiekviena tikra meilė
 yra Tavo meilės atvaizdas.
     Netgi ranka, laikanti kitą ranką, jau yra simbolis.
 Leisk mums niekada to nepamiršti.
     Šventosiose knygos savo meilę išrinktajai tautai
 Tu pavaizdavai vyro ir moters meilės paveikslu.
 Senojo Testamento *Giesmė giesmė*, -
 viena gražiausių meilės giesmių pasaulinėje literatūroje, -
     mato Dievo ir žmonių meilę vienu vaizdu.
     O juk dabar mes esame Tavo išrinktoji tauta,
 kuri Tu myli ugingiau,
 su didesniu pasitikimu,
 negu kada nors gali mylėti
 vienas kitą du žmonės.

Viešpatie, pad k, kad m s meil
 tapt Tavosios meil s atvaizdu!
 Taip pat ir t jaun poreli meil
 geguž s vakar .

(Iš kn. *Visur Tave sutinku, mano Dieve*)

K. [Felicija Kasputyt]

PALAIMINTI SKAIS IOS ŠIRDIES

Šis palaiminimas, ištartas dieviškojo Mokytojo l pomis, skamba kaip skaistyb s apoteoz . Per ištisus amžius jis lyd davo tuos, kurie, atsisak erotin s meil s ir paniekin vylingus džiaugsmus, gaivindavo savo šird tyro ir kilnaus gyvenimo ambrozija.

Nors ir kažin k prasimanyt žmon s apie gamtos grož , apie žmogiš k j aistr patrauklum , apie nuod m s vilion , bet niekas negali susilyginti su sielos skaistumu, kuris tol vers lenkti prieš j žmonijos kelius, kol iš viso gyvens pati žmonija (A. r .).

Apie neapr piamai didel skaistyb s vaidmen kalb jo daugyb filosof ir m stytoj , sociolog ir visuomen s veik j . Žmonijos m stytojai bei aukl tojai tikin jo, jog gyvenimo džiaugsmas ir laim priklauso nuo to, kiek žmon s gerbia skaistyb s ideal . Tai susij ne tik su paskiro žmogaus likimu, bet ir su visos tautos likimu. Tik tyros širdys yra jautrios savo tautos likimui ir tragiškai kiekvieno žmogaus daliai. Tik skais ios širdys pasiekia žmogišk j didyb , laisv ir išpl toja savo protines bei dvasines galias. Jeigu žmogus nesuvokia tos giliausios tiesos, jis liks tik skurdus intelektualas, kuriam be galo tolimos žmogiškumo aukštumos ir gilioji kosmoso prasm pa iame žmoguje - jis niekada neišmoks skaityti ir nagrin ti gamtos d sni ir žmogaus didyb s paslap i . *Jeigu aš susiteršiu siel , tada negal siu gyvendinti savo id jos ir nepasieksiu aukšt j ideal ,* - sako Ibseno herojus.

Kol nenuslopinti žemieji proveržiai, tol užtverti visi keliai, vedantys prie dideli dalyk ir prie asmenyb s aukštum .

(Rašytoja psicholog Airis Merdok)

Daugelis rašytoj ir psicholog , kurie nuoširdžiai susir pin žmogaus likimu, kvie ia tyrai gyventi. Jie stengiasi atitraukti nuo purvo klano ir priversti atsigr žti save, surasti id jas, kurioms gal t atsiduoti visas žmogus ir taip sukilninti bei sudvasinti fiziologinius proveržius. Jie ragina nusigr žti nuo drumzlinos up s ir priarti ti prie amžinai tyro šaltinio.

Jau žilos senov s laikais buvo tikima, kad skais ios mergel s gali apsaugoti krašt nuo visoki nelaimi . Rom nai skirdavo mergeles saugoti valstyb s saugum , joms buvo patik tas Paladiumas, nuo kurio priklaus valstyb s likimas. Jos bud davo prie aukuro deiv s Vestos, kuri buvo šeimos židinio saugotoja ir skaistyb s glob ja. Vestos mergel ms - vestal ms

skiriama didžiausia pagarba, jos laikomos šventomis. Netgi konsulai traukdavosi joms iš kelio, o jei kas žeisdavo, b davu baudžiamas mirtimi.

Viename Romos muziejuje yra skaistyb s deiv s statula, atspindinti Romos praeities didyb , dorum bei tyrum . Statula tiesiog apstulbina ta rimtimi ir moteriška didybe, kuri spinduliuote spinduliuoja iš visos deiv s išvaizdos. Už savo galyb bei šlov Roma daugiausia buvo d kinga skaisytyb s deivei, nes dorumas išk l Romos galyb .

Skaistyb neša palaim tiek individui, tiek šeimai, tiek tautai. Ta dorybe paženklinti visi epochiniai darbai ir žygiai. Ji spindi švent j aureol je. Tik tyros širdys suliepsnoja giliausiu religiniu jausmu ir didžiausia meile žmon ms, t vynei, pasauliui. Žana d'Ark išvadavo Pranc zij nuo prieš ir pak l vis taut aukštesn dvasinio gyvenimo pakop tod l, kad savo vali pajung dieviškam skaistyb s statymui, aukos bei atsižad jimo principui. Jos karžygiškumas yra nušviestas mergel s esybe, gyvenimo darna bei širdies tyrumu.

Vyd no heroj Mag simbolizuoja lietuvait s tyrum ir pasiaukojim , meil t vynei bei žmon ms. Mag s l pomis Vyd nas nusako, koki neap r piamai didžiul svarb turi skaistumas. *Mano tauta svyruoja tarp gyvyb s ir žuvimo ir yra be apsaugos. O aš trokštu gyvenimo pilnesnio, aukštesnio savo tautai.* Ji tikin ja mergaites: *J s skaistyb yra simbolis j s dvasinio grožio. Skaistyb brangesn už gyvyb . Ir Mag paaukoja gyvenim už ši didži j doryb , tuo rodydama savo žodži ties .*

O kaipgi šiandien mes gerbiame skaistyb , t didžiausi doryb , kuri per ištisus amžius skamb jo kaip žmonijos didyb s apoteoz ? Kad ir keista, šiandien mes bijome net ištarti š žod . Vien už t žod žmogus gali b ti apšauktas reakcionieriumi, atsilik liu, tamsuoliu ir dar kitais žeminamais vardais. Dabar skaistyb yra taip suniekinta, kad tas, kas bandyt j ginti ir gr žinti jai pirmaprad vaidmen , gali b ti netgi nubaustas. Praktiškieji m s dien protai nepaj gia prasiskverbti dvasios srit . Jie visk matuoja vartotojišku poži riu. Komercciniuose skai iavimuose nedaug tesveria žmogaus vertyb s išsaugojimo pradas. Tod l tenka suabejoti, ar lietuvs moters sieloje dar teb ra tas gaivus Maironio apdainuotas lyrizmas bei skaistumas ir didžiulis ilgesys gyvenimo sl pinio, apie kur kalba Vyd nas. š klausim atsako rašytojas Juozas Grušas savo herojaus l pomis:

Moteris daro stebuklus. Tai jos paslaptis. Ji yra šeimos karalien . Dabar viskas kitaip. J s kažk sumyn te. Ir j s merginos kažk sumyn . Visk sumyn purv . Jos nebegali daryti stebukl .

Gyvenimas, kuriame neb ra moters tyrumo, tapo bausis. *Be moters kuriamo stebuklo n ra nam , n ra šeimos židinio.* Ir tai vyksta tod l, kad paniekinta tyrumo doryb , o gyvenimas paremtas seksualiniais malonumais bei erotika.

Daugelis m s moter sumyn purv t didži j lietuviško tyrumo doryb ir taip sijung bais dehumanizacijos proces , dvasini vertybi

sunaikinim . Kai moteris paniekina t sav s išsaugojimo vertyb , ji pranda ir laim . Gana keistas tas moters apsisprendimas. Ji gali b ti laiminga, nes savyje turi didžiausius lobius, ta iau tuos lobius ji paniekina ir pasirenka tik biologines funkcijas. Beieškodama paviršutinišk linksmymbi , erotini bei seksualini malonum , ji pasiklysta vidin je tuštumoje ir skaudžioje neviltyje. Patenka tarsi užburto rato pinkles: juo labiau ieško malonum ir džiaugsmo, juo grei iau džiaugsmas nuo jos b ga.

Kadaise moteris buvo *šeimos karalien* , mylimajam *gaivinanti ryto rasa*, moralini ir dvasini j g skleid ja. Jos veikiamas vyras atlikdavo žygdarbius ir garbindavo j . Dabar moteris paniekino save ir savo meil s galimybes. Ji nereikalauja, kad vyras d l jos kovot , atvirks iai, yra lengvai pasiekiamas. Dabar vyrams neberekia siekti ir kovoti d l moter meil s, nes jos pa ios laksto paskui juos. Dabartin moteris, aistringai besivaikanti erotini bei seksualini malonum , negali tur ti daug k bendra su an laik lietuvaite, kuri tiek šeimoje, tiek visuomeniniame gyvenime atlikdavo vitalin , dvasin ir psichologin vaidmen , nuskaidrint tyrumo bei pasiaukojimo.

Ir nereikia steb tis, kad skaistyb s idealas taip nutolo. Iš m s gyvenimo j išgujo filmai, teatro spektakliai, grožin literat ra ir pagaliau visa šios gadyn s atmosfera, skelbianti, kad *nerekia bandyti pakilti virš gyvulio*. Lietuviški filmai at m moteriai teis rodyti savo vert bei reikšmingum , privert demonstruoti „meil “ ir „atsiduoti“. Kokia skurdi moteris ir jos meil dabartin je m s literat roje! Kokios menkos tos psichologiškai nemotyvuotos meil s dramos! Kokios vulgarios ir prastos tos moter l s, lakstan ios paskui seksual gražuol !

Istorija skelbia, kad valstyb s ir tautos išsilaiko tik tais moraliniais principais, kurie plaukia iš doros ir tyrumo kodekso. O didžiausias moralinis sakymas kalba apie skaistum , apie žem j instinkt suvaldym . Šeimos židyns tik tada teiks palaiming šilum , kai jame skleisis meil , pagr sta pasiaukojimu, ištikimybe, dora.

Palaiminti skais ios širdies... Šie dieviški žodžiai skelbia, kad širdis turi b ti tyra ir skaisti, - tik tada b si laimingas. Tik tyra širdimi galima iškovoti vidin bei išorin laisv ir prasminti gyvenim . Tyrumas ir skaistyb - štai tie tyl s eteriški tonai, kuriais turi b ti nuspalvinti visi troškimai, darbai ir mintys.

Tyrumo bei skaistumo siekimas tur t b ti tarsi malda, trokštant aukšausios laim s. O tada ateis taika ir supratimas, meil ir atleidimas, Tyras ir doras gyvenimas perka ateit . Už j atlyginama laime, džiaugsmu ir didele, tikra meile.

M S PROBLEMAS

K. Aušrys [kun. Lionginas Kunevi ius]

KUR BLOGYBI ŠAKNYS

M s visuomen partija pavadino „išsivys iusio, brandaus“ socializmo visuomene. Žmoni moral , j dorovinis tyrumas, dvasinis turiningumas labiausiai lemia tikr j visuomen s subrendim . Ar šiuo esminiu poži riu žvelgiant m s visuomen galima j iš tikr j pavadinti brandžia, išsivys- iusia? Netur damas net išsamios ir tikslios statistikos (jos labai vengiama), o tik jausdamas kasdien s lyt su gyvenimu, kiekvienas s žiningas visuomen s narys pasakys, kad j brandžia, dvasiškai išsivys iusia galima pava- dinti tik sarkastine prasme. Visi, kurie atviromis akimis ži ri tikrov , mato, jog doroviniu atžvilgiu žengiamo tik blogon pus n. Ši negatyvi visuome- n s raid netiesiogiai tur jo patvirtinti ir TSKP CK nutarimai, ypa nukreipti kovai su alkoholizmu ir valstyb s turto grobstymu, raginantys susir pinti doroviniu visuomen s aukl jimu. Štai keletas duomen , kurie atskleidžia labai didel tarybin s visuomen s moralin nuosmuk (nors daugiausia jie lie ia m s respublik , bet iš esm s b dingi visai Taryb S jungai).

Per 1930-1965 metus alkoholik skai ius Taryb S jungoje padid jo daugiau kaip 50 kart (Instrukcija tarnybiniam naudojimui). Lietuvoje tokia pad tis: 1913 m. kiekvienam Lietuvos gyventojui teko vidutiniškai 1,62 l degtin s; 1931 m. - tik 0,97 l, o 1934 m. - 0,72 litro. Palyginkime: vengrai 1932 m. išg r 0,33 l, danai - po 0,35 l, o italai - vos po 0,22 l per metus (iš Mokes i departamento leidinio). 1940 m. kiekvienam Lietuvos gyventojui teko 0,8 l degtin s, o dabar - net po 17 litr (be alaus)! Šiais metais kiekvienam Lietuvos gyventojui užplanuota išgerti po 53 litrus alaus! Lietuv išgerto alkoholio kiekiu pralenkia tik Švedija, bet Švedijoje tris kartus daugiau gyventoj negu Lietuvoje.

Taryb S jungoje prasig r s proletariatas ir valstietija. Iš inteligentijos labiausiai prasig r tarybinio teisingumo darbuotojai, vair s pirmininkai, kult ros darbuotojai, gydytojai ir pan.

Alkoholikai gydosi profilaktoriuose. M s respublikoje - Pravienišk se yra 1200 lov . Gdomi priverstinai visi chroniški alkoholikai, be to, dar vykđ nusikaltimus. Naujojoje Vilnioje - apie 1000 lov . profilak- toriumus patekti sudaromos eil s. Šiauliuose moter profilaktoriume 50 viet . Visos nesutelpa, tod l siun iamos Estij . Nepataisomi alkoholikai ir kartu pavojingi kriminaliniai nusikalt liai siun iami spec. psichiatrin ligonin erniachovske (ten laikomi ir politiniai kaliniai). Alkoholik per- pildytos Kauno, Žiegzdri , Utenos, Rokiškio ir kitos psichiatrin s ligoni- n s bei neseniai prad ti steigti narkologiniai skyriai.

Lietuvoje alkoholik dispanserizuota apie 22 000. Lietuvos psichiatr nuomone, dispanserizuota tik tre dalis (prof. J. Šurkaus, Kauno medicinos instituto

neurologijos ir psichiatrijos katedros ved j o, duomenys). Blaivyklos statistika rodo kasmet pastovius t kstantinius duomenis. Jie pastov s ne d l efektyvios antialkoholin s propagandos, bet papras iausiai - kad daugiau nebetelpa. Pavyzdžiui, Kauno blaivykloje kasmet pab na 12 000 asmen (prof. šurkus). Šiandien gydytojams jau nebe naujiena, kad ligonines su balt ja karšt-lige atvežami net paaugliai.

Dar ne per seniausiai apie alkoholio plitim išvis nebuvo kalbama. Da-bar jau suprasta, kad tai veda ne gera. Vis dažniau pasirodo straipsni , kur išdr stama parodyti ir vien kit negraž skai iuk . Jeigu alkoholizm laikysime blogybi „t vu“, tai jis yra išaugin s tikrai gausi šeim . Prieš 1940 m. Lietuvoje buvo padaroma nuo 107 iki 250 žmogžudys i ; dabar Taryb Lietuvoje kasmet nužudoma 4000-5000 žmoni . Nusikalstamumas tarp jaunimo nuolat auga. 1978 04 07 advokat suvažiavime teisingumo ministras Pranas K ris pabr ž , kad užtenka kalb ti, jog nusikalstamumas šiandien nedid ja ar maž ja. Laikas jau pasakyti ties !..

Ikitarybiniais metais abort Lietuvoje per metus b dav o apie 15 000, o dabar maždaug 160 000. Vidutinis šeimos nari skai ius maž ja: nuo 3,6 (1959 m.) sumaž jo iki 3,4 (1970 m.) (*Tiesa*. 1978 03 30). Kasmet išsi-skiria 9000-10 000 šeim .

1976 m. vyr mir 4 kartus daugiau negu moter , o 20-40 m. amžiaus grup je beveik 8 kartus daugiau - d l nelaiming atsitikim , autoavarij , apsinuodijim alkoholiu (Ten pat).

Perpildytos ir venerin s ligonin s (gaila, kad neturime j statistikos). Kaune moksleiviai (ypa profesini technikos mokykl), sergantys vene-rin mis ligomis, sudaro 5,7% vis Lietuvos venerik , studentai - 3-4% (doc. E Gailevi ius, Odos ir venerini lig katedros ved jas, 1977). Perpildyti taip pat kal jimai, jaunimo ir paaugli pataisos namai, kolonijos, psichiatrin s ligonin s, invalid , apsigimusi j , namai, vaik namai (anaiptol ne tod l, kad ten nemokamas išlaikymas).

Kuo visa tai paaiškinti? Juk sakoma, kad socializmas pakirto visuome-ninio gyvenimo blogybi šaknis (n ra išnaudojimo), visuomen s gyveni-mas organizuojamas moksliniais pagrindais, jam vadovauja marksizmo-leninismo mokslu apsiginklavusi komunist partija, geriausiai paž stanti visuomen s raidos d snius, klesti mokslas, ateizmas... Bet visa tai dar labiau - iki absurdo - prieštarauja tarybin s tikrov s li dniems dorovin-iams faktams. Kaltiname praeities atgyvenas. Taip, gali dar j pasitaiky-ti. bet kiekvienam aišku, kad jeigu tarybin s santvarkos padaryti pakei-timai visuomen s socialiniame ir dvasiniame gyvenime apskritai yra tei-singi, teigiami, tai praeities atgyvenos neišvengiamai palaipsniui tur jo išnykti, o jos priešingai - iš tarybin s santvarkos gavo nereg tai stipr impuls augti ir klest ti! Tad kas ia yra?

Leninas apie religij yra raš s: *Religija yra liaudies opijus*, - (šis Mark-so posakis yra visos marksizmo pasaul ži ros religijos klausimu kertinis

akmuo). - *visas ši laik religijas ir bažnyias, visas ir visokias religines organizacijas marksizmas visuomet ži ri kaip buržuazins re-akcijos organus, tarnaujančius darbinink klasės išnaudojimui ginti ir mulkinti* (v. Leninas. *Raštai*. T. 15, p. 368-369). *Religija - r šis dvasins baltak s, kurioje kapitalo vergai skandina savo žmogišk j pavidal , savo reikalavimus bent kiek deramo žmogui gyvenimo* (T. 10, p. 64-65).

Citavome kelet Lenino pasakym apie religij , nes manome, jog religijos atmetimas yra didžiausias visuomenės blogybi priežastis. Tos blogybės pirmiausia parodo dvasinės tarybinio žmogaus negalias. O religija žmogaus dvasi taurina. Religija pasiekia giliausi vidin dvasins žmogaus prigimties klod , kuris trokšta teisingiausios pasaul ži ros, labiausiai atitinkančios prigimt ir labiausiai prasminančios žmogaus egzistavim žemėje. Religijos praktikavimas sujungia žmog su visokio g r io šaltiniu - Dievu ir taip stiprina bei ugdo žmogaus dvasinės galias.

Leninas Markso poži r religij išpl tojo iki cinizmo: *Religija - blogiausia dvasins baltak s r šis, - iki š toniškos neapykantos jai: Kiekviena religin id ja, kiekviena id ja apie bet kok dievul , netgi bet koks koketavimas su dievuliu yra neapsakoma šlykštjyb* (T. 35, p. 90). Aišku, kad šitoks poži ris religij ryškiausiai rodo pagrindin visos marksizmo-leninizmo pasaul ži ros klaid - siaubing žmogaus prigimties nesu-vo-kim , I kšt , primityv žvilgsn žmogaus dvasios pasaul .

Liaudis sako: *Ylos maiše nepasl psi*. Taip yra ir su klaidingomis teorijomis - jos „išlenda“ gyvenimo praktikoje. Gal negalima kaltinti marksizmo-leninizmo ir socialistin s valstyb s k r j bloga valia, žemais, egoistiniais išskai iavimais, bet ši dien TSRS vadovus ir j parankinius galima kaltinti, jog jie s moningai užsimerkia, kad nematyt savos tikrov s, ypa dvasins (vergov s ir nedorov s), kuri per 60 m. pakankamai rod marksizmo-leninizmo dvasios ir raid s klaidingum ir pragaištingum žmonijai. Net turint geriausius norus ir dedant didžiausias pastangas negalima sukurti komunizmo kaip šviesaus, laimingo žmonijos rytojaus, nes šio užmojo pagrind bedievyb griauna paiose žmogaus dvasios gelm se.

Kod l gi marksistai religij vadina liaudies opijum? - Bendravimas su Dievu, r pinimasis pomirtiniu gyvenimu marksistams reiškia bevais , net žaling nusigr žim nuo žemiškos tikrov s, nuo jos problem sprendimo. Bet tai - trumparegis poži ris. Tikintysis, tiesa, religinio akto metu tarsi palieka valand lei ši tikrov , kad pabendraut su jos K r ju, kad pažvelgt šios tikrov s esm , pasiklausyt gyvenimo Mokytojo žodži , geriau siži r t žmogaus ideal , o po to, gr ž s kasdien gyvenim , gal t tobuliau kurti savo laim ir ateit . Iš bažny ios, iš maldos žmogus sugr žta jausdamasis didesnis, s žiningesnis, darbinesnis, uolesnis kovotojas už g r ; gr žta praturt j s, kažko gav s, kad gal t pats daugiau duoti gyvenimui. Dangus mums žadamas ne už tinginyst , bailum , išnaudojim kito žmogaus, juo labiau ne už girtavim , paleistuvavim ,

žmogžudystes, o už visa tai, kuo remiasi ir žemiškojo gyvenimo tikroji laimė. Kad tikintieji netobulai gyvendina savo tikėjimo reikalavimus, yra kalti jėgoms, o ne religijai.

Besaikis girtavimas rodo, kad žmogus tarybinėje santvarkoje išgyvena sunki dvasinę krizę, kad bedieviška tikrovė jo nežavi, jis jos nevertina, todėl lengvai nuo jos nusigręžia, bet ga ieškodamas džiaugsmo „kitame“ pasaulyje - alkoholio svaigulyje. Kartu tai rodo, kad tarybinis žmogus netiki ir ateitimi - komunizmu, mažai suinteresuotas jos kryptimi. Baisi dvasinė naktis gaubia milijonus žmonių. Ir vis labiau jį grimzta!

Sustabdyti šį pražtingą procesą ateistinis marksizmas yra bejėgis. Nei mokslu, nei darbu, nei juo labiau pinigais, nenuoširdžia propaganda (parduotuvės net kaimuose pilnos degtinės! Blaivybės sąjūdžiai draudžiami), nei valdžios nutarimais alkoholizmo nugalėti ne manoma. Gyvenimo faktai rodo, kad gerą rezultatą dvasiniame fronte galima pasiekti tik remiantis religiniais idėjomis ir priemonėmis. Tik jimi rėmėsi Motiejaus Valančiaus laikų blaivybė, religinio pagrindu turėjo musulmonų blaivumas, Indijos ir kitų tautų blaivybė. Atėjo laikas suprasti, kad religingumas - ne „opijus“, bet vis giliausias ir vis plačiausias prasmės blaivumas. Be religijos žmogus netenka tikro pagrindo savo dvasiniam gyvenimui ir tada jis pradeda grimzti šlykščiausiems, tikrąjį narkotiką - alkoholizmą, narkomaniją ir įvairius padarinius.

Mūsų tautoje blaivumo viltis - kunigų ir tikinčiųjų blaivumas, jį pasiaukojama kovodama blaivios savo tautos ateities. Pirmieji žiedai jau yra - Jaunimo blaivybės draugija! Turime šiuos monistus, kad tikinčiųjų lietuvių girtavimas šiais sunkiais Tarybų laikais prilįgsta viešam tikėjimo paniekinimui ir Tarybų išdavimui! Mes turime kęstis, todėl ir atsakomybėms didžiausia. Mes turime tvirtaus atarimo - katalikų tikėjimą, todėl ir privalome atlaikyti alkoholizmo antplūdį, kad išgelbėtume savo Tarybų, savo palikuonių ateitį.

A. K. Kštas [kun. Jonas Laurinaitis SJ]

AR GALIMA TIES PIRKTI MELU

Teatras yra savotiška šventovė: ten einame susitikti su tiesa, atsigavinti dvasiškai. Bet kartais išeiname iš jos sužeista siela.

Žinėjau Justino Marcinkevičiaus „Katedrą“. Šalia vis šviesi momentai paliko karinius dalykus. Ignaco Masalskio asmenybė. Jis tokas autoritetas. Galimas dalykas, kad jis kaip dvasininkas ir nebuvo visai be priekaištų. Bet negi jau toks tamsus, kad būtų galima bjaurėti? Juk žinome, kad jis Vilniuje 1775 m. steigė mokytojų seminariją. Tai buvo bene pirmoji tokia mokykla Lietuvoje. Jis siūlė panaikinti baudžiavą, kai kuriose savo dvaruose baudžiauninkus padarė *inštininkais* - vadinas, suteikė tam tikro savarankiškumo. Jis siekė, kad Lietuva atsipalaiduotų nuo

lenk , pavyzdžiui, steng si, kad bažnytiniuose reikaluose lietuviai b t nepavald s lenkams (Gniezno vyskupui), o tiesiog priklausyt Romai. Jis steig mokyklas prie parapini bažny i . Kai kam (architektui Laurynui Stuokai-Gucevi iui) pad jo prasimušti švies . Jo r pes iu turime Vilniaus katedr , Verki r mus. Gal nesmagu skaityti, kad jis Vilniaus vyskupijos bažnyiose 1778 m. ved lenkiškus *Suplikacij* giedojimus, bet tokia buvo laiko dvasia: juk lenk kalba jau nuo 1697 m. oficialiai buvo vartojama Lietuvos valstybin se staigose (1). Jis, kaip *Edukacin s komisi-jos* pirmininkas, kaltinamas išaikvojimu, ta iau žinoma, kad daug t išaikvojim padar jo tarnautojai.

Kai Lietuvos ir Lenkijos bendra valstyb m ristas žemyn, jis ir kiti ieškojo b d , kaip atsiskirti nuo Lenkijos. Šiuo tikslu užmezg kalb su rusais. 1791 05 03 lenkai paskelb *vienalyt s* Lenkijos konstitucij , kur Lietuva fig ravo tik kaip jos provincija. Lietuvos senatoriai, tarp j ir du vyskupai - vilniškis Ignacas Masalskis ir livoniškis Juozas Kasakauskas - nepasiraš šios konstitucijos. Abu vyskupai tapo tarsi opozicijos šiai lenk klostai vadai. Kosciuškos sukilimo metu juos abu lenkai išsikviet Varšuv ir pakor ... Kažin ar tinka mirusius prikelti iš kapo tik tam, kad jie b t apspjaudyti... Ar garbinga matyti kit tik neigiamybes ir nematyti j šviesi bruož ? Autorius, be abejo, ieškojo asmens, kuris simbolizuot ir k nyt valdžios id j , bet ar šiam vaidmeniui b tinai reik jo vyskupo Masalskio, šitaip nujuodinto?

Kas praeit šaudo iš pistoleto, t ateitis šaudys iš patrankos (Rasulas Gamzatovas). M s praeitis ir taip skaudi, kaip skaudus ir paties Masalskio likimas...

Eina „Mažvydas“. domu ir malonu žvelgti pro istorijos uždangos kraštel ir stov ti prie lietuviško spausdinto žodžio versm s. Bet ir š kart užvaldo dvilypis jausmas - iš spektaklio išeini kaip sumuštas... Kažin, jei prisikelt Mažvydas, ar jis neskub t gultis atgal kap , išvyd s save nupiešt Justino Marcinkevi iaus, kuriam dvasininkas b tinai turi b ti suvedžioj s mergin ir palik s vaik ?! Gal to reikia dramatiškumui sustiprinti, bet ar visada ši priemon yra tiesa? K tokia „tiesa“ šiandien duoda ži rovui, ypa jaunam ži rovui, kai Bažny ia yra mušama ir jai atimta teis apsiginti?..

Matome girt dvasinink , klausant išpažini . Ar ne per pigus humoras, pasiskolintas iš kaimo bern naktigoni ? Niekas neneigia, kad buvo bažnytini smukli ir kitoki negeistin dalyk . Bet Bažny ia seniai nusimet tas laiko d mes. Buvo ir yra išgerian i dvasinink , bet tai tik pavieniai atvejai, o scenoje režime kaip tipišk reiškini . Tai jau melas.

Viešai juokiamasi iš išpažinties. Tai ž lus tikin iojo jausm žeidimas. Taip daryti, rodos, draudžia tarybinis statymas, tai deklaruojama spaudoje. K autorius mano apie tikin ius ži rovus? K ži rovai pamany s apie autori ? Juoktis iš išpažinties ndr so net toks pašaip nas kaip Volteras (2). Apie išpažint pagarbiai kalba G t , sakydamas, kad ji netur t b ti

žmonės atimta. Pedagogikos autoritetas Pestalocis sako, kad išpažintis yra nepaprastai reikšminga tautos auklėjimui. Kažin ar per šiandieninį epochos vėjus išneš savo širdyje Lietuvos jaunimas, kuris scenoje mato pajuokiam religiją? Ką šis žodis reiškia tautai, briedusiai degtinai klan?

Scenoje rodomas dvasininkas, kuriam kryžius ir knyga svetimi. Suprask, - visi jie tokie! Argi? Kas mums steig ir išlaik universitet Vilniuje, seniausi Tarybų Sąjungoje? Kas pareng mums žodynus ir gramatikas? Kas steig mokyklas ir kolegijas XVI-XVII a.? Kas buvo mūsų žymieji botanikai, astronomai, istorikai, spaudos kūrėjai, knygnešiai, organizatoriai, sukilimų dalyviai ir vadai, tautosakos rinkėjai, liaudies šviestėjai? Visur matysime tuos juodinančius dvasininkus. Jam tiek paminklų pristatyta mūsų krašte ir užsienyje! Jų vardu pavadinti mūsų universiteto kėmeliai (Sarbievijaus, Pooboto). XIX a. pradžioje etnografinėje Lietuvoje ir Gardino gubernijoje iš 48 vidurinių mokyklų tik vien išlaik valdžia, o visas kitas - vienuoliai (3). Lenkų istorikas J. Ochmanskis teigia, kad 1864-1882 m. laikotarpiu kultūriniam sąjūdžiui vadovavo dvasininkai. Mūsų istorikas R. Vebra rašo, kad XIX a. galima išskirti dvi sroves: stichinį valstieji priešintis ir klerikalų veiklą (4).

Vadinasi, didelė našta tautos kultūrinį gyvenimą yra neš ir dvasininkai. Beje, ir gražiausius vaisius išauginusi obelis duoda šiek tiek rėgščių obuolių, bet dėl to ji nekertama. „Mažvydo“ autorius linkęs elgtis priešingai: per medžius nemato miško.

„Pelenuose“ rašoma, kad krikščionybą mokė mūsų tautai nuolankumo, kad atsiklaupus galima tik mirti (cituojami iš atminties). Ar tikrai krikščionybą moko pasyvumas? Ar jos atstovai dvasininkai pasyvis? Po 1863 m. sukilimo vysk. Motiejus Valančius neteko 106 kunigų - jie buvo represuoti, o kai kurie net gyvybę paaukojo. Vokietijoje, Dachau vietovėje, yra didžiausios pasaulyje katalikų kapinės - kapiai 1106 kunigų, paskutinio karo metais mirusių iš bado arba nuuodytų (5).

„Literatūra ir menas“ (1976 05 08) rašoma apie italų, kaip jie karo metais kovojo su vokiečiais ir slėpėsi pas kunigus. „Komjaunimo tiesa“ rašė, kad ilgą Santjago vienuolyne slėpėsi sužeisti pogrindininkai ir kad valdžios agentai tyrinėja, kokie vienuoliai ir dvasininkai padeda opozicijai (1976. Nr. 10). Tas pats laikraštis rašė, kad mūsų dvasininkai kelia balsą prieš žiaurias valdžios represijas politini kaliniai atžvilgiu (1976. Nr. 36). O 1977 m. Nr. 82 rašė, kad *mūsų laikai didžiujasi tokiais žmonėmis, kaip Martynas Liuteris Kingas, Albertas Šveiceris, Bendžaminas Spokas*. Pirmieji du yra dvasininkai, apdovanoti už savo „pasyvumą“ Nobelio premija. Pirmasis kovojo už negrątes Amerikoje ir todėl 1968 m. buvo nužudytas. Apie antrąjį, dirbus Afrikoje, mirusį 1965 m., yra Maskvoje išleista knyga *Velikij gumanist dvadcatovo veka*.

1966 m., gavęs arkivyskupo leidimą, iš Bogotos universiteto sociologijos katedros pasitraukė profesorius kun. Kamilas Toresas ir išvyko

kalnus pas partizanus kovoti su nehumanišku Kolumbijos režimu. Po keli mėnesiai jis žuvo. Jo mirties minėjimas nubangavo per visą kraštą, net per kitas Pietų Amerikos valstybes, žadindamas teisingumo idėjas.

Piet Afrikoje, Rodezijoje, juodaodžiai laikomi antrą šiais metais. To fakto akivaizdoje dvasininkai nėra per daug „nuolankūs“. Štai rezultatai. 1976 m. gruodžio mėn. nužudytas metodistų dvasininkas Eliša Kuvana su žmona. Tapat mėnesį nužudyti katalikų vyskupas Adolfas Šmitas, kunigas Vegartneris ir vienuolis Berg. 1977 m. vasario mėnesį Musamio vietovėje, netoli Salsberio, bendrą kapą nuleisti septyni baltieji misionieriai palaikai. Umtalio vyskupas Donaldis Lamontas nuteistas 10 metų kalėti. Grupą dvasininkų - katalikų ir nekatalikų - yra kalinti trumpesniai laikai. 1974 m. Izraelio valdžia nuteisė 12 metų kalėti Jeruzalės katalikų arkivyskupą sir Hilarioną Kapu už tai, kad jis palaikė palestiniečių laisvę.

Čia tik kruopelyt iš daugelio faktų. Žymus XX a. mokslininkas Albertas Einšteinas savo atsiminimuose rašė:

Aš niekada nesidomėjau Bažnyčia, bet dabar jaučiu ją didelę pagarbą ir palankumą, nes tik viena Bažnyčia turi drąsos ir išvermės ginti tiesą ir žmogaus laisvę. Būdamas laisvas mylėjau, maniau, kad Hitleriui pamačius valdžią Vokietijoje, bent universitetams ginti laisvę, nes jie jaukiai yra tiesos skleidėjai. Bet universitetams tylėjo. Tada maniau, kad laisvę ginti laikraščiai, redaktoriai, kurie dažnai rašydavo ugningus straipsnius už laisvę. Tačiau po keleto savaičių ir jie nutilo. Tikrai Bažnyčia vis laiką stovėjo skersai kelio Hitleriui, norintiam užgniaužti tiesą ir sunaikinti laisvę ...

Šiuokšli yra kiekvienam name, bet vieni mato šiuokšles, o kiti - ir tai, kas pozityvu. Einšteinas gebėjo pamatyti ir pripažinti tai, kas pozityvu.

O gal ateizmo dozė yra išpirkos mokestis, norint vesti scenon lietuvišką mintį? Bet ar galima tiesą pirkti melu? Ar melas nėra neapykanta tikrumui ir garbingumui? Ar tai nėra tulžinga pajuoka visko, kas matuojama s žine? Ar šitaip negrimztama nužmogėjimas, palaiduman, ištižimas, gyvenimo netvarkon (6)? Tikri poetai neprekiauja s žine ir tiesa. Jie turi drąsos ir nenuolankiauti. Taip dar vysk. Antanas Baranauskas, kuris, atvykęs dirbti Seimui, pirmiau prabilo lietuviškai, o tik paskui lenkiškai - tai buvo ne prasta tiems laikams - ir kuris didžiavosi, kad jo kraštinis nėra palietęs joks caro valdžios ordinas.

LITERATŪRA

1. *Mokslas ir gyvenimas*. 1977. Nr. 10.
2. A. Koch. *Homiletisches Quellenwerk*. Herder, 1938. M. r. 442.
3. M. Lukšienė. *Lietuvos švietimo istorijos bruožai XIX a. I pusėje*. Kaunas. 1970, p. 108.
4. *Problemos*. 1968.
5. *Tag des Herrn*. Leipzig. 1968. Nr. 10.
6. *Moksleivis*. 1977. Nr. 11.

SPAUDOS APŽVALGA

[Kazimieras Šapalas]

Filosofinis m stymas veda prie Dievo

Prof. Antanas Maceina išleido nauj veikal „Filosofijos kilm ir pras-
m“. Jame autorius teigia, kad filosofinis m stymas yra žmogaus kelias

Diev . Anot autoriaus, pati filosofijos esm liudijanti Dievo buvim .
Dievas atsiskleidžia ne kuriame nors pasaulio objekte ar pasaulio visumo-
je, o filosofavime kaip tam tikrame pažinimo b de. Filosofavimas savo
esme yra interpretavimas, aiškinimas, kurio galutinis tikslas - atskleisti
b tį. Interpretuoti gali ne daiktas, bet b tyb , o b tyb yra k rinyš. Jei
b tyb yra k rinyš, tai pati jos s voka reikalauja K r jo ir ia savaiame
atsiveria kelias Dievop, nes Dievas yra B tis, o b tyb - Dievo-B ties
k rinyš. Taigi filosofavimas yra kelias Dievop.

Vis tiek iš kur filosofija b t kilusi, - ar iš nuostabos, ar iš abejon s,
ar kan ios, - vis tiek kuriuo keliu ji prie Dievo eit , - visada jos esm
pasiliks interpretacija ir b ties atskleidimas. Ji bet kuriuo keliu Diev
pasiekt , jeigu iki galo eit .

Savo galimybe atskleisti Diev filosofija išsiskiria iš visos žinijos. N vie-
nas atskiras mokslas, nagrin jantis savo atskir , apibr žt objekt , nepaj gia
b ti nuoroda transcendencij , Diev . Tai padaryti paj gia tik filosofinis
m stymas. Tuo filosofinis pažinimas ir pranoksta kitas žinijos sritis.

A. žuolas [Antanas Patackas]

Vincas epinskis apie mokslo kriz ir religij

Dabartin spauda, rodin dama, kad mokslas nesiderina su religija, ne-
sivaržo vien ar kit mokslinink pavadinti ateistu, nors jis toks ir nebuvo.
Prie toki mokslinink priklauso žinomas fizikas ir chemikas Vincas epin-
skis, buv s Vytauto Didžiojo universiteto profesorius ir rektorius.

Lietuviškoji tarybin enciklopedija rašo, kad V. epinskis moksliniame
darbe ir paskaitose laik si ateistini paži r (T. 2. 1977). O Ieva Dundulyt
teigia, kad jis vis gyvenim buv s ateistas (*Mokslas ir gyvenimas*. 1968. Nr. 1).
Tai n ra tiesa. Prof. V. epinskis straipsnyje „Mokslo kriz“ raš :

Ši dien fizikos pasaulis labai neramus, pilnas griežt prieštaravim ir dideli neaiškum . Tod l gal ir netenka steb tis, kad kai kas iš mokslinink , ypa iš didži j astronom , ima ieškoti dingusio pasaulio K r jo, ta iau užmiršdami, kad Jis dingo ne kieno nors kito, o pa i astronom pastangomis. Reikšminga, kad mechanistinis teorijos kriz paskatino ši dien filosofus ir mokslininkus ieškoti

dvasinio prado. Vis dažniau ir dažniau tenka susidurti su nuomone, kad Visata turi ir materialinį, ir dvasinį aspekt (Židinys. 1938. Nr. 8, p. 204). Pasirodo, kad psichiniai reiškiniai Visatoje nėra medžiaginiai procesai epifenomenai [reiškiniai priedai], bet pasižymi bent tokiu pat savarankiškumu kaip ir medžiaginiai procesai (Ten pat, p. 198).

Antropomorfinį pasaulį ir mechanistinę teoriją nustojo autoriteto, nes nebeatitinka mokslo atsiekto žinojimo laipsnio. Dėl stokos vientisinis pasaulis, apimančios visą žinojimo sritį, ne vien tik mokslinį žinojimą, pakriko ir etinis žmonių gyvenimas. Taigi reikalinga nauja etika ir tos etikos sankcija, nauja kosmologija, pagrįsta visu žmonių žinojimu, moksliniu, meniniu ir religiniu, nes tik toksai žinojimas tegali duoti pilnesnį Visatos vaizdą, tikriau atvaizduoti realybę <...>. Atsižvelgiant į dvasinį Visatos aspektą, gamtos mokslas ir net psichologijos ir socialiniai mokslai duomenų naujai kosmologijai sukurti neužtenka, nes visi tie mokslai atvaizduoja tik dalį realybės <...> Taigi mokslas sintezės rezultatas suderinamas su meninio ir religinio patyrimo rezultatais kosmologijai yra būtinas (Ten pat, p. 210).

Pasikalbėjime su „Naujosios Romuvos“ redaktoriumi Juozu Keliučiu prof. V. epinskis yra pareiškęs:

Esu iš esmės religingas žmogus. Mąstau lankyti šventas vietas. 1924 m. aplankiau šv. Prano Asyžiečių gimtinę. Visa Vakarų kultūra yra giliai krikščioniška. Krikščionybė jai suteikė dinamizmą, laisvę ir artimą meilę dvasios. Visados buvau religingas žmogus ir dabar toks tebesu. Gimiau dievotoje šeimoje. Socialistų pasidariau savarankiškai, beskaitydamas Evangelijas ir jų tiesas bederindamas gyvenimui, studijuodamas gamtos ir matematikos mokslus ir skaitydamas Kautskio, Markso ir kitus raštus. Man socializmas - priemonė didiesiems Evangelijos reikalavimams pasiekti. <...> Gimnazijoje ir dar kai kur studentavimo laiką buvau grynas marksistas, bet, gilindamasis gyvenimo problemas ir rimčiau studijuodamas, nutolau nuo brutalaus materializmo ir nuo ortodoksinio socializmo ir dabar daugiau esu linkęs prie Oueno, Šen Simono ir Furj socializmo krypties negu prie marksizmo. Niekur kitur tiek dideli ties ir tiek aukštą idealą nėra kaip Evangelijose; ir Evangelijų tiesa yra man aukščiausias tikslas - idealas, o socializmas - priemonė, todėl sakau, jog socializmas padeda krikščionybę su idealais realizuoti (Naujoji Romuva. 1932. Nr. 7).

Ar teisinga tokiu situacijomis mokslininkus vadinti ateistais?

KNYG RECENZIJOS

ARKIVYSKUPAS ME ISLOVAS REINYS.

(ikaga, 1977. 245 p.)

Turt ja literat ra apie žymiuosius m s tautos vyrus. Dr. Juozas Girnius yra paraš s puiki monografij „Pranas Dovydaitis“, prof. Juozas Eretas - „Kazys Pakštas“ ir „Stasys Šalkauskis“, Petras Maldeikis - „Kunigas Mykolas Krupavi ius“, Andrius Baltinis - „Vyskupo Borisevi iaus gyvenimas ir darbai“. 1977 m. išleista monografija apie arkivysk. Meislov Rein yra vertingas šio s rašo papildymas.

vado žodyje Vytautas Bagdanavi ius rašo, kad knyga yra parengta Lietuvoje, bet d l suprantam priežas i jos autorius neskelbiamas ir ji gal jo pasirodyti tik svetur, ikagoje. Veikale yra terpta vairi asmen atsiminim ir dokumentini rašt . Knyga duoda ryšk vaizd Vyskupo asmenyb s, stov jusios Nepriklausomos Lietuvos gyvenimo centre. Tai buvo žymus, plataus masto veik jas, j s atsakingas pareigas Lietuvos politiniame ir bažnytiniame gyvenime, imponav s savo dideliu išsimokslinimu, pareigos, valios ir princip žmogus, santykiuose su kitais nuoširdus, kuklus, nusižemin s ir jautrus. Veikalo autorius rašo: *Daugelio nuomone, arkivyskupas M. Reiny s - ryškiausia žvaigžd po Dievo tarno Jurgio Matulevi iaus* (p. 18).

Meislovas Reiny s gim 1884 m. vasario 5 d. Madagaskaro vienkiemyje, Utenos rajone. Pradin moksl jo Antaliept s ir M rin s Ašmenos (Vilniaus krašte) mokyklose. Gimnazij aukso medaliu baig Rygoje. 1905 m. baig s Vilniaus kunig seminarij , stojo Petrapilio dvasin akademij , kuri baig 1909 m. teologijos magistro laipsniu. Savo jaunyst s draugo kun. J. ep no remiamas, t pa i met vasar išvyko Belgij t sti studij . Liuveno universitete išklau atskir filosofijos šak , teologijos, fizikos, chemijos, biologijos, fiziologijos, mineralogijos, geologijos ir prigimtosios teis s kursus. Paraš s disertacij apie Vladimiro Solovjovo dorov s pagrindus, 1912 m. gavo filosofijos daktaro laipsn . 1913-1914 m. Strasbro universitete gilino apologetikos žinias. ia dar klau paskait iš religijos filosofijos, taip pat apie nauj j laik kult ros problemas. Studijuodamas Belgijos, Vokietijos universitetuose, dar aplank Anglij , Olandij , Švedij , Pranc zij , Šveicarij , Austrij , Italij . Trejas atostogas, dirbdamas pastoracin darb , praleido Daniijoje. Studijuodamas buvo grup je iniciatori , kurie k r moksl einanio jaunimo katalikišk ateitinink organizacij .

Lietuv gr žo Pirmajam pasauliniam karui prasid jus. Iš pradži buvo paskirtas Vilniaus Šv. Jono bažny ios vikaru, o v liau - Vilniaus lietuvi gimnazijos kapelionu ir kunig seminarijos profesorium. Uoliai dalyvavo lietuvi tautiniame veikime, buvo švietimo draugijos „Rytas“ vicepirmininku, paraš nauj krikš ioni demokrat partijos program , lietuvi kalb išvert elpanovo psichologijos vadov l .

Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, Vilnius jo iš rank rankas. Raudonarmie iai 1919 m. traukdami iš Vilniaus pa m lietuvi inteli- gent kaitus, tarp j ir kun. prof. Me islov Rein. 3 m nesius jis išbuvo Smolensko kal jime. Lietuvos vyriausybei pasikeitus kaliniais su Taryb valdžia, 1919 m. liepos m n. buvo paleistas iš kal jimo ir gr žo Vilni , kur t s profesoriaus darb kunig seminarijoje.

1922 m. buvo pakviestas d styti psichologijos Kauno universitete, Teo- logijos-filosofijos fakultete. ia profesoriavo iki 1940 m., kol fakultetas veik . 1925-1926 m. jo užsienio reikal ministro pareigas, nuo 1926 m., net b damas Vilkaviškio vyskupu koadjutoriumi, nenustojo dalyvav s vi- suomeniniame gyvenime ir dom j sis politiniu. Kaip užsienio reikal mi- nistras, 1925 m. pri m Kaun atvykus Taryb S jungos užsienio rei- kal komisar i erin ir pareng Lietuvos valstyb s sutart su TSRS. Sunormino Lietuvos santykius su Vatikanu ir prisid jo prie Lietuvos baž- nytin s provincijos steigimo. Gyvai sek katalikišk j organizacij veikl : beveik visada dalyvaudavo j suvažiavimuose, konferencijose, pasita- rimuose ir tardavo žod . Jis daug prisid jo prie katalikišk organizacij gairi nustatymo ir j organizacinio darbo tobulinimo. Energingai gyn moksleivi ateitinink organizacij , kai vyriausyb buvo pasiryžusi j likviduoti. Lietuvos Episkopatas 1932 m. reng si atidaryti Katalik uni- versitet . Jo rektorium buvo numatytas vyskupas Me islovas Reins. Buvo parengtas universiteto statutas, darbo planai, bet vyriausyb neleido uni- versiteto atidaryti. Jis sek spaud , pats neblogai vald plunksn , bendra- darbiavo „Draugijoje“, „Židinyje“, „Tiesos kelyje“, „Logos“, „Soter“, „Liet- uovos mokykloje“ ir daugelyje kit laikraš i bei žurnal . Jo parašyt straipsni , recenzij ir atskirai išleist veikal s raše yra daugiau nei šimtas pavadinim .

Atgavus Vilni , 1940 07 11 vysk. Me islov Rein popiežius pak l arkivyskupu ir paskyr Vilniaus arkivyskupo pad j ju. Lenkijos ambasa- dorius prie Vatikano pareišk protest , o Vilniaus arkivyskupas Romual- das Jalbžykovskis (lenkas šovinistas, lenkyb s id jas skleid s per bažny- i , viename pamoksle viešai pasak s, jog pirmiau jis gim s lenku, o tik v liau tap s kataliku) arkivysk. Rein pri m ne tik šaltai, bet ir visai ignoruodamas. Arkivysk. R. Jalbžykovskis gyveno ištainguose trij auk- št r muose, bet arkivysk. Reiniui juose vietos neatsirado. Neskyr joki pareig , taip pat ir l š pragyvenimui. Arkivysk. Jalbžykovskis nesiskait ne tik su arkivysk. Reiniu, bet ir su Lietuvos valdžia, neleido vesti lietu- višk pamald bažnyiose, nors Vilni jau buvo atsik l daug lietuvi . Tik popiežiaus nuncijui Centozai sikišus, savo taktik šiek tiek pakeit .

Arkivysk. Reins iš pradži apsigyveno viešbutyje Pilies gatv je. V liau savo bute j priglaud Šv. Mikalojaus parapijos klebonas kun. Kazimieras ibiras, kuris faktiškai j ir išlaik . Prsid jus karui ir vokie i kariuome- nei už mus Vilni , tarybin aviacija 1942 03 23 subombardavo t nam .

Kun. ibiras rastas po griuvusiais žuvus, o arkivysk. Reinys sužeistas. Grįžęs iš ligoninės, jis apsigyveno kurijos namuose, nes vokiečiai 1942 m. 03 12 arkivysk. Jalbžykovsk buvo ištrūmė Marijampolį ir arkivysk. Reinys per mėnesį vyskupijos valdymą.

Dirbti buvo labai sunku. Varžė vokiečių karinė valdžia ir daug nemalonumų dar pasilikusi lenkiškoji kurija. Lenkai rašė Vatikanui skundus, kad arkivysk. Reinys pažeidžia lenkų teises, ir jam teko nemalonai pareigai aiškintis. Knygoje pateiktas dokumentas, vaizdžiai parodantis, koks negarbingas buvo kai kurių kurijos narių elgesys ir kokie nepagrįsti skundai. Arkivysk. Reinys kiekvienai tautybei buvo vienodai lygus, teisingas ir stengėsi atitaisyti skriaudas, kurios anksčiau buvo daromos lietuviams ir baltarusiams.

Vokiečių kariuomenei pasitraukus iš Lietuvos, arkivysk. Jalbžykovskis grįžo į Vilnių ir per mėnesį valdyti vyskupiją, grįždamas senąjį tvarką ir arkivysk. Reinis atstumdamas nuo visų darbų. Bet valdė neilgai. 1945 m. jis repatriavo į Lenkiją, apsigyveno Balstogėje. Išvykdamas sušaukė kapituliuojančių ir jos akivaizdoje pareiškė, jog arkivyskupijos dalis, esanti Lietuvos teritorijoje, palieka valdyti arkivysk. Reiniui, o kitą dalį, esanti Baltarusijos ir Lenkijos srityje, pasilieka sau.

Kan. Edmundo Basio atsiminimai, vyskupų raštai ir kiti monografijoje dėti dokumentai parodo aplinkybes, kuriomis, grįžus Lietuvon tarybinei valdžiai, teko valdyti ir rėpintis tikinčiųjų reikalais arkivysk. Reiniui ir kitiems Lietuvos ganytojams. 1947 m. birželio mėn. arkivysk. Meislovas Reinys buvo suimtas. Tą pačią dieną gruodžio mėn. jis išgabentas Vladimirui Kalinui, kurį 1953 m. 11 08 mirė, spėjama, nuo didelio kraujospūdžio. Kun. dr. Epenas ir giminių pastangomis buvo norima pargabenti jį palaikus Lietuvai, bet nepavyko.

Vladimiro Kalinimas buvo skirtas aukštesnio rango kaliniams. Jis kalbėjo vysk. Teofilijus Matulionis, buvęs ministras pirmininkas Vladas Mironas, prel. J. Laukaitis ir kiti. Darbus kalini nevarydavo ir patiemis prašant dirbti neleisdavo. Tame kalime buvusi kalini atsiminimai, išspausdinti monografijoje, šiek tiek atskleidžia arkivysk. Reinio laikyseną kalime. Vienas kalinys savo atsiminimuose rašo, kad sėdintis su arkivysk. Reiniu vienoje kameroje jam neteko, nes buvo didelė retenybė, kad vienos tautybės kalinius laikytų vienoje kameroje, bet kiti jam pasakojo, kad tai aukšto mokslo ir geros širdies žmogus. Gavęs iš Lietuvos siuntinį, dalydavosi su kitais, o tai tarp kalinių buvo retas reiškinys, nes alkanam nėra lengva atitraukti nuo savęs kas nors. Arkivysk. Reinys elgėsi kitaip; kaliniams tai dar didelė spėda ir jiems atrodė, lyg jis būtų žmogus ne iš šio pasaulio.

Vokietijos užsienio reikalų ministro tarėjo G. Štarkas atsiminimuose sakoma:

1950 m. spalio mėnesį pirmą kartą susitikau su Vilniaus arkivyskupui Reiniu, su kuriuo vienerius metus išgyvenau toje pačioje kameroje.

<...> *Be arkivyskupo, ten buvo ir kit žymi asmenybi . Tarp j Šulginas - buv s Rusijos D mos vadas ir vienas pla iausiai žinom rašytoj emigracijoje, Dubinas - žyd frakcijos pirmininkas Latvijos Seime, Sabata - žymus japon ekonomistas iš Piet Mandži rijos, - visi trys labai svarb s ir verti d mesio žmon s. Už juos visus didesnis buvo arkivysk. Reinys, žinoma, ne fiziškai. <...> Jo gyvenimas tikrai pažym tinas ir kilnus. Jis dažnai meldavosi už savo tikin uosius, giliai susir pin s j kan iomis dalydavosi. Kai apie juos kalb davo, jo akys šviesdavo; kai prisimindavo savo mylim motin ir seser , jos taip pat nušvisdavo. Už pinigus, kuriuos jis reguliariai gaudavo iš sesers, paprastai nupirkdavo cukraus ir duonos savo kent jim draugams. Gav nios metu paprastai sau nieko nepasitikdavo. Nepristatydavo tik tabako, nes manydavo, kad tabakas kenkia sveikatai. Kai vienas mandži ras kažk iš jo pavog , nieko nesak , tik per kitas dalybas jam dav dvigubai. Tada žmogus verkdamas prisipažino ir praš atleidimo.*

Arkivyskupas buvo tikras ištikimasis Viešpaties tarnas. Jis daug meldavosi vairiais dienos tarpais. <...> Kadaise jis mok Lietuvos universitete, o dabar aš mokiausi iš jo ištisus metus be atostog , kaip d kingas studentas. Jis buvo persi m s neoscholastine filosofija, kurios ten buvo mokoma pagal šv. Tomo „Summa Teologica“ ir moderniuosius mokslus. <...> Kai 1951 m. arkivyskupas tur jo išeiti iš m s kameros, mes visi buvome labai sujaudinti. Jis m s mažoje bendruomen je buvo nuoširdžiai gerbiamas ir laikomas autoritetu. <...> Jo autoritetas sklido pro kal jimo sienas iš vienos griėžtai izoliuotos cel s kiton. Aš pats daug gavau iš tos prakilnios asmenyb s, kurioje jung si tvirtas tik jimas, didelis mokslas, krikš ioniška meil ir nusižeminimas. Jam išeinant aš, protestantas, paprašiau suteikti man palaiminim , ir tai jis padar giliai susijaudin s, kartu su neužmirštamu visos krikš ionijos „Una Sancta“.

Autorius, paraš s šit knyg , atliko didel ir ger darb .

(Pareng J. M-tas [Kazimieras Šapalas])